

Riikku

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

1 / 2013

Ihmiskauppa

Ihmiskaupan tilanne Suomessa

Perhesurmien ehkäiseminen

Pojat ja miehet seksuaalisen hyväksikäytön uhreina

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran syyskuussa 2013.

Toimitus:
Päätoimittaja
 Petra Kjällman
Toimitussihteeri
 Heli Yli-Räisänen
Toimituskunnan jäsen
 Jaana Koivukangas
 Maatu Arkio-Lampinen

Kansikuva:
 Kimmo Alakunnas

Julkaisija:
 Rikosuhripäivystys (RIKU)
 Läntinen Brahenkatu 2 00510 HELSINKI
 puh. 040 510 6210
 www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:
 Printmix Oy
 Sulkapolku 3 00370 HELSINKI
 www.printmix.fi
 vaihde 020 710 9510

Taitto ja painatus:
 Printmix Oy Mika Trogen

Painos: n.3500 kpl

ISSN 1455-1381
Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet
 ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

RIKU on valtakunnallisesti verkottunut toimija, jonka tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla palveluita.

RIKUn arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, luotettavuus, tasapuolisuus sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistäminen yhteiskunnassa. RIKUn toimijat ovat valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia sekä palkattuja ammattilaisia. Pääsiallisia rahoittajia ovat Raha-automaattiyhdistys ja valtio.

Tukipalvelut rikoksen uhrille, hänen läheiselleen ja rikosasian todistajalle ovat:

- Auttava puhelin 0203 16116
- Juristin puhelinneuvonta 0203 16117
- Tekstiviestipalvelu, lähetä sana riku 18184
- Kysymys - vastauspalvelu verkossa www.rikunet.fi
- Syrjinnän vastaista neuvontaa, ks www.riku.fi Syrjintä
- Todistajan tukea ks. www.riku.fi Palvelut
- Nuoren rikoksen uhrin tueksi www.riku.fi/nuoret
- Henkilökohtaista tukea 29 palvelupisteestä www.riku.fi Yhteystiedot

RIKU on yhteistyöhanke, jota toteuttavat yhteistyösopimukseen perustuen Ensi- ja turvakotien liitto Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen Setlementtiliitto. Tärkeimpiä muita yhteistyökumppaneita ovat alaa sivuavat viranomaiset ja järjestötoimijat.

RIKUSSA TÄLLÄ KERTAA

Pääkirjoitus.....3

Henkilömuutoksia RIKUssa.....4

Ihmiskauppa:

Seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuva ihmiskauppa nyt!.....8

Ihmiskauppa, auttamisjärjestelmä ja tukipalvelut.....10

Ihmiskaupan torjunnan kehitys.....12

Kerjäläiskysymys ihmiskaupan valossa.....14

Matkustaja voi olla rikollinen tai rikoksen uhri.....16

Suomen Lähetysseuran Tasaus-kanpanja kitkee ihmiskauppaa Kaakkois-Aasiassa.....18

Voidaanko perhesurmia estää?.....20

Pojat ja miehet seksuaalisen hyväksikäytön kokijoina.....23

Lapsi ja aikuinen surevat eri tavalla.....25

Helsingin Poliisilaitoksen ennalta ehkäisevä toiminta.....27

Helsinkiläisravintolat taskuvarkauksia vastaan.....30

Nuorten nurkka.....31

Yksilöturvallisuutta etsimässä, Timo Airaksinen.....35

Juristi vastaa.....35

Yhteystiedot.....42

Alkuvuoden sillisalaattia rikoksen uhrin aseman parantamisesta

Suomessa rikoksen uhrin asemaa on parannettu vuosien mittaan. Työn edistymistä ovat tukeneet muun muassa kansainväliset velvoitteet kuten EU-puitepäätökset, direktiivit ja erilaiset suositukset. Työn edistyessä on ilmennyt, että sillä saralla on paljon enemmän tekemätöntä työtä kuin luultiin. Tiedon ja asiantuntemuksen lisääntyessä myös sellaisten puutteiden tunnistaminen ja tunnustaminen, joita ennen ei huomattu edes olevan olemassa, on lisääntynyt. Se, että tarpeet olivat jääneet pimentoon, johtunee kohderyhmästä. Rikoksen uhriksi joutunut ei ole erityisen hyvä ajamaan omaa etuaan, asemansa parantamista, nousemaan barrikadeille ja vaatimaan oikeutta.

On ollut varsin ilahduttavaa havaita, että poliittiset päättäjät ovat tiedostaneet rikoksen uhrin aseman parantamisen tarpeet. Vuosien varrella aiheesta on eduskunnassa kansanedustajien toimesta tehty useita kirjallisia kysymyksiä oikeusministeriölle. Viimeksi loppuvuodesta 2012 sen teki kansanedustaja **Pia Kauman**: ”Millä tavoin hallitusohjelmassa oleva kirjaus rikoksen uhrin aseman parantamisesta tullaan toteuttamaan käytännössä ja miten tukemisesta saadaan nykyistä pitkäjänteisempää ja ammattimaisempaa?” Oikeusministeri **Anna-Maja Henrikssonin** vastauksessa viitataan Sisäisen turvallisuuden kolmanteen ohjelmaan (sto3) ja sen toimenpiteisiin. Rikoksen uhrin aseman parantaminen onkin vuosien saatossa siirtynyt yhä enemmän osaksi kansallisen turvallisuuden suunnittelua ja toteuttamista. Muun muassa Rikosuhripäivystys on huomioitu hallitusohjelmassa ja sto:issa ennakoin. Enemmän tai vähemmän kunnianhimoiset toimenpide-ehdotukset eivät ole toteutuneet. Rahaa niiden toteuttamiseen ei ole osoitettu. Oikeusministerin vastaus osoittaa, että vielääkään ei ole suunnitelmaa, joka toisi rikosuhriyölle riittävät voimavarat. Toimenpide riittävän rahoituksen osalta sisältää vain selvittelyä, joka ei lupaa vielä mitään.

Oikeusministerin vastauksessa kerrotaan myös, miten asiaa ollaan pitkässä tähtäyksessä viemässä eteenpäin:

”Yhteistyötä ja yhteistä näkemystä edellyttävien uhripoliittisten kysymysten pitkäjänteisempää käsittelyä ja edistämistä varten oikeusministeriö perustaa tämän vuoden aikana verkostotyypin

sen toimielimen, jossa ovat edustettuina keskeiset toimijatahot. EU:ssa valmisteilla oleva direktiivi rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevien vähimmäisvaatimusten vahvistamisesta (ns. uhridirektiivi) antaa osaltaan jatkotyölle suuntaa.”

Nyt katse tulevaisuuteen ja narinat pois. Odotamme kiinnostuneina yllä mainittua toimielintä. Toivottavasti sen perustaminen on jo työn alla, sillä töitä sille toden totta on. ”Uhridirektiivi” on vahvistettu. Tässä asiassa soisi Suomen olevan mallioppilas ja käynnistävän direktiivin toimeenpanon välittömästi. Tarpeellista olisi muun muassa kartoittaa mahdolliset kansallisen lain muutostarpeet vastaamaan direktiiviä. Siinä uhrin oikeus tukipalveluihin on yksi merkittävä asia. Oikeusministerin vastauksesta voi hyvällä tahdolla lukea myös lupauksen uhripolitiikan valmistamisesta, joka pitkässä tähtäyksessä olisi tarpeellinen dokumentti suuntaamaan Suomen rikosuhriyötä.

Helmikuussa 2013 oikeusministeri antoi tiedotteessaan ymmärtää tukevana rikosuhriyön rahoituksen saattamista kohdalleen ja tarvittaessa muun muassa rikosuhrihaston perustamista. **R**

Lupausten täytymistä odotellessa,
Petra Kjällman
 toiminnanjohtaja, päätoimittaja

► ”Helmikuussa 2013 oikeusministeri antoi tiedotteessaan ymmärtää tukevana rikosuhriyön rahoituksen saamista kohdalleen”

Henkilöstömuutoksia RIKUssa

Rikun Etelä-Suomen aluetoimisto saa uuden aluejohtajan **Jenni Lehtosesta**, kun entinen aluejohtaja **Jaana Koivukangas** siirtyy puolestaan uuteen kehitysjohtajan tehtävään.

Haastattelimme molemmat uuteen tehtävään astuvat.

Mistä tulet RIKUun, Jenni Lehtonen?

Olen valtiotieteen maisteri Helsingin yliopistosta. Pääaineeni oli sosiaalityö ja opiskelen tällä hetkellä sosiaalityön jatkotutkintoa. Aiempiin opintoihini kuuluvat muun muassa sosiaalikasvattajan, kriisityön ja työnohjaajan tutkinnot. Ammatillinen taustani pohjautuu sosiaalisten kysymysten kanssa tehtävään työhön ja painottuu lastensuojelu- ja kriisisosiaalityöhön. Nyt tulen RIKUun Helsingin kaupungilta ,sosiaali- ja terveystieteiden sosiaali- ja kriisipäivystyksen poliisisosiaalityön yksiköstä. Viimeiset 1,8 vuotta olen vierailut hallintokeskuksen turvallisuus- ja valmiusyksikössä turvallisuuskoordinaattorina. Määräaikainen tehtävä tarjosi minulle mielenkiintoisen mahdollisuuden tarkastella keskushallintonaäkökulmasta laajaa turvallisuuskenttää. Erityisesti olen työskennellyt kysymysten kanssa, jotka ovat olleet sosiaaliviraston ja poliisitoimen rajapintakysymyksiä.

> Jenni Lehtonen

Minkälaisia eväitä sinulla on uuteen tehtävääsi?

Tuon RIKUun mukanaani aidon kiinnostuksen sosiaalisten kysymysten kanssa tehtävään työhön sekä kokemukseni erityisesti kriisi- ja rikosprosessipainotteisesta työstä. Olen valinnut itselleni aikanaan loistavan ammatin ja olen siitä yhä aidon innostunut! Olen iloinen siitä, että saan jatkossa perehtyä erityisesti rikoksen uhrien kanssa tehtävään työhön.

Olen tehnyt vuosien aikana yhteistyötä erilaisissa verkostoissa lähikunnissa ja tavannut valtavasti eri alojen ammattilaisia. Erityisesti poliisin kanssa tehty hyvä yhteistyö on opettanut minua paljon. Tuleva työ RIKUssa painottuu osittain itselleni jo tuttuihin verkostoihin.

Minkä luulet olevan haastavaa tehtävässäsi?

RIKU:n henkilöstössä näkyy vahva ammatillinen kokemus ja asiantuntemus. Koen positiivisena haasteena toimia tulevaisuudessa Etelä-Suomen alueen esimiehenä ja rinnalla kulkevana kollegana. Uudessa tehtävässä monen toimipisteen alueella on aina myös paljon uuden oppettelua, joten haastetta varmasti riittää. Odotan jalkautumista eri kuntien alueelle ja tutustumista siellä tehtävään työhön.

Miten rentoudut työpäivän jälkeen?

Alle neljävuotias poikani toimii parhaana rentouttajanani, vaikka aina ei vauhdista niin uskoisikaan. Kotona oleminen arkiaskareiden keskellä on oikeastaan aika kivaa, kun rinnalla kulkee pieni, välitön ja kaikesta aidosti innostuva ihminen. Elän uusioperheessä, joten perheeseeni kuuluu lisäksi yhteensä neljä eri-ikäistä "miestä". Rentoutuminen itselläni liittyy tällä hetkellä tunteeseen, että saa jotain aikaiseksi ja on tärkeille ihmisille läsnä. Tunne liittyy varmasti perhetilanteeseen ja muuttuu ajan myötä. Eri vuodenajat tuovat myös erilaisia rentoutumisen keinoja, ja näin keväällä tunnen oikeasti onnea kodin pintojen siivoamisesta! Kesää kohden onni siirtyy pikkuhiljaa pihalle ja ulkoiluun.

Mistä tulet RIKUun Jaana Koivukangas?

Tulen kehitysjohtajan tehtävään RIKU:n Etelä-Suomen aluejohtajan tehtävistä, jossa vierähti lähes 14 vuotta. Sitä ennen työkokemusta on karttunut Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa

> Jaana Koivukangas

monenlaisissa tehtävissä – viimeisimmäksi sosiaalipäivystystoimistosta rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnasta. Minkälaisia eväitä sinulla on uuteen tehtävääsi? Vahva sitoutuminen RIKU:n toimintaan ja arvoihin sekä eteenpäin pyrkivä ote auttavat. Työn ohella suoritettujen johtamisen ja kehittämisen opinnot valmensivat ja innostivat minua lisää. Pit-

kä kokemus RIKUssa on myös osaltaan valmentanut minua tähän tehtävään. Tätä työtä ei voi tehdä kukaan yksin tai vain yhdessä organisaatiossa. Uskon suhteellisen laajoista verkostoistani olevan myös hyötyä yhteisessä rikoksen uhrin aseman kehittämistoiminnassa.

Minkä luulet olevan haastavaa tehtävässäsi?

Kaikki mikä innostaa, on myös haasteellista. Kehittäminen ei ole vain akuutteihin tarpeisiin vastaamista. Se on parhaimmillaan ennakoivaa toimintaa, jossa voidaan joskus ottaa vähän riskejäkin. Kehittäminen ei ole mikään erillinen saareke, vaan sitä on tehtävä siellä, missä konkreettisesti tapahtuu. Arjesta nousee niin toiminnan haasteet kuin mahdollisuudetkin. Minun haasteenani on paitsi löytää uusia keinoja rikoksen uhrin aseman parantamiseen, myös koordinoita osaltani RIKU:n valtakunnallista kehittämistoimintaa. Toivon, että tämän työn kautta voin vaikuttaa siihen, että eri puolilla Suomea RIKU:n onnistumiset ja hyväksi todetut käytännöt leviävät muillekin alueille. Samalla periaatteella makeista pyllähdyksistäkin voidaan oppia, vaikka itse ei olisi kuoppaan astunutkaan.

Miten rentoudut työpäivän jälkeen?

Ystävät ja perhe ovat voiman lähteeni. Jos työasiat eivät anna lepoa vapaalla – lähten lenkille...sisustusliikkeisiin. Arkinen työ unohtuu salamannopeasti sohvatyynyjen ja pöytävalaisimien maailmassa. Mitään ei tarvitse ostaa – riittää kun saa lepuuttaa silmiään ja suunnitella. Nukun myös yöni hyvin ja riittävän pitkään. Nukahdan helposti. Kiitos suomalaisten tosi-tv-ohjelmien, aivot nollautuvat ennen nukahtamista muutamassa minuutissa. **R**

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuva ihmiskauppa nyt!

> Kuva: Miisa Koivukangas

Kansallinen ihmiskaupparaportti toteaa viimeisimmässä raportissaan, että edelleenkin ihmiskaupan vastaisen työn suurin haaste on uhrien tunnistaminen. Erityisesti raportissa kiinnitetään huomiota siihen, että työperäisen ihmiskaupan uhreja on auttamisjärjestelmässä enemmän kuin seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuvan ihmiskaupan uhreja. Syyksi on arvioitu sitä, että työperäistä ihmiskauppaa on helpompi tunnistaa osana viranomaistoimintaa. Ihmiskaupparaportti esittää yhdeksi syyksi myös sen, että tunnistamisen kannalta avainasemassa olevia kansalaisjärjestöjä on liian vähän ja järjestöjen toimintaedellytyksistä ei ole huolehdittu riittävästi.

Seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuvan ihmiskaupan uhreja on Joutsenon vastaanottokeskuksen julkaisemien

tilastojen mukaan auttamisjärjestelmässä noin neljännes. Osa uhreista on joutunut ihmiskaupparikoksen uhriksi Suomessa ja osa on uhritunut ulkomailla.

Kansallisen ihmiskaupparaporttoijan huoli seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuvan ihmiskaupan uhrien tunnistamisen vähäisyydestä on ihan aiheellinen. Kuten ihmiskaupparaportti toteaa, monet ongelmat ovat ihmiskaupan vastaiseen toimintaan sisältyviä rakenteellisia ongelmia. Niitä pyritään ratkaisemaan lainsäädäntöä ja järjestelmien toimintaa kehittämällä. Kehittämistyön suurin haaste on, miten saamme sovitettua kaikki olennaiset näkemykset yhdeksi, aidosti uhrilähtöiseksi ja ihmisoikeuksia korostavaksi kokonaisuudeksi.

Rakenteelliset ratkaisut

Oikeusministeriön alaisuudessa toimineen työryhmän esitys ihmiskauppa- ja paritusrikosten rajanvedon selkiyttämiseksi valmistui vuoden vaihteessa. Esitys on saanut hyvän vastaanoton, ja sen on katsottu sekä helpottavan lain tulkintaa että parantavan edellä mainittujen rikosten uhrien asemaa. Esityksen mukaan uhrilla olisi sekä ihmiskauppa- että paritusrikoksissa oikeus saada avustaja ja tukihenkilö jo esitutkintavaiheessa. Paritusrikoksen uhrin aseman parantaminen tullee edistämään myös potentiaalisten ihmiskaupan uhrien tunnistamista. Se lisää prosessin ennustettavuutta ja suo uhrille yhtäläiset oikeudet tukeen ja oikeudelliseen apuun riippumatta siitä, täytyvätkö ihmiskaupan kriteerit vai eivät. Avustajan ja tukihenkilön mukanaolo jo esitutkinnasta lähtien lisää todennäköisyyttä, että uhrin uskalta- vat kertoa kokemuksistaan rohkeammin ja yksityiskohtaisemmin kuin ilman tätä tukea.

Toinen iso rakenteellinen uudistus on me- neilläään sisäasiainministeriön koordinoi- massa lakityöryhmässä, jonka tehtävänä on selvittää ihmiskaupan uhrien autta- mista ja tukemista koskevan lainsäädän- nön toimivuus. Työryhmän toimikausi on vuoden 2014 loppuun ja ryhmän tulee antaa perusteltu esitys auttamisjärjestel- män kehittämiseksi.

Nykyisin ihmiskaupan uhrien tukitoimet toteutetaan Suomessa pääsääntöisesti osana olemassa olevaa julkis palvelujär- jestelmää. Tämä linjaus tarkoittaa sitä, että vastaanottolakiin sisältyvän autta- misjärjestelmän lisäksi uhrien palvelut koostuvat monien eri sosiaali- ja tervey- denhuollon lakien kokonaisuudesta. Kun-

tien ja valtion vastuunjako on epäselvä. Asiaa ei tee yhtään helpommaksi se, että uhrien määrän lisääntyessä myös uhrien tukitoimiin tarvittavan rahan määrä kas- vaa. Norjassa on juuri julkaistu tuore tut- kimus, jonka mukaan ihmiskaupan uhrien tukitoimista aiheutuneiden kustannusten nousu on merkinnyt uhrilähtöisyyden kaventumista ja palvelusuunnitelmien joustavuuden vähentymistä. Merkittävim- mäksi kysymykseksi on noussut se, kuka maksaa tukitoimista aiheutuvan laskun. Samaa kehitystä on ollut havaittavissa myös Suomessa.

Seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi ih- miskaupassa joutuneiden kannalta jär- jestelmän kehittämisessä keskeistä on se, miten hyvin se pystyy huomioimaan asiakkaidensa raskaasta traumahistori- asta johtuvat palveluiden erityistarpeet. Suomessa on paljon tietoa ja osaamista seksuaalisen väkivallan uhrien kanssa työskentelystä. Tämä osaaminen tulisi ottaa käyttöön myös ihmiskaupan uhrien tukipalveluissa.

Asenteelliset haasteet

Ihmiskaupan vastaisesta taistelusta on tullut olennainen osa prostituutiopolitiik- kaa. Kriminalisoinnin alaa laajentamal- la Suomesta halutaan tehdä vähemmän houkutteleva kohdemaahan ihmiskauppiaille. Viimeisin laajentamisyritys on uudelleen aloitettu keskustelu seksin ostamisen täyskiellosta Ruotsin malliin. Poliittinen keskustelu kriminalisoinnin vaikutuksista noudattelee vanhaa tuttua argumentoi- tia: osa uskoo sen olevan tehokas keino ihmiskaupan vähentämiseen ja osa näkee sen johtavan vain lisääntyviin ongelmiin. Täältä käytännön perspektiivistä katsottu- na yhtenä suurimpana ongelmana on se, että keskustelussa jatkuvasti sekoittuu ih- miskauppa ja prostituutio. Seurauksia on vaikea ennustaa, jos käytännön ongelmaa (ihmiskaupparikos) pyritään ratkaisemaan ideologis- in (prostituutiopolitiikka) perus- teluin.

Prostituutiopolitiikan lisäksi ihmiskauppa ja sen vastaiset toimet on otettu käyttöön helppona perusteluna mitä erilaisimmille käytännön toimille. Kun Helsingissä po- liisi tehostaa yleisen järjestyksen valvon- nassa prostituoitujen kontrollia, sitä kut- sutaan ihmiskaupan vastaisen ilmapiirin luomiseksi. Samalla se on tehokkaasti sulkenut merkittävimmän tietolähteen mahdollisesta meneilläään olevasta ihmis- kaupasta. Sakkolapun käteensä saavat ja näkyviltä pois hädätyt seksipalveluiden myyjät eivät koe enää suomalaista poliisia

turvalliseksi ja luotettavaksi. Tavoitteenä ollut ihmiskaupan vastainen ilmapiiri muuttuukin käytännössä seksipalveluja myyvien ihmisten vastaiseksi ilmapiiriksi. Tällaisessa asenneilmapiirissä kansalaisjärjestöjenkään on vaikea saada luottamuksellista kontaktia seksityöntekijöihin. Ja kun luottamuksellisen kontaktin saaminen vaikeutuu, vaikeutuu myös potentiaalisten ihmiskaupan uhrien tunnistaminen.

Luottamuksen syntymistä ja kansalaisjärjestöjen toimintaa on hankaloittanut joidenkin toimittajien viehtymys paljastavaan journalismiin yhdistettynä ihmiskaupan vastaiseen ristiretkeen. Viimeisin esimerkki on MTV 3:n 45 minuuttia -ohjelma, jossa toimittajat ja kuvaaja menevät apulaisineen ”kentälle” seksiä ostamaan ja hankkivat todisteita seksikaupasta baareissa. Parhaaseen katseluaikaan näytetään salaa kuvattua materiaalia, jossa jokainen ohjelmassa esiintyvä nainen on tunnistettavissa. Median etiikka on ristiretken huumassa unohtunut: koska toimittajien apulaisilla(kaan) ei ole valeosto-oikeutta, toimittajan palkkaama apulainen syyllistyy rikokseen (parituksen kohteelta ostaminen tai sen yritys on rangaistava teko), ja samalla hän asettaa kuvattavat kohteensa erityisen haavoittuvaan

Pro-tukipiste ry

Pro-tukipiste ry:n toiminnan tarkoituksena on edistää seksi- ja erotiikkapalveluita myyvien ihmisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun.

Yhdistyksen toiminta edistää kohderyhmään kuuluvien ihmisten oikeutta palveluihin ja oikeutta suojeluun kaikenlaiselta pakottamiselta, itsemääräämisoikeuden rajoittamiselta ja muilta oikeuksien loukkauksilta.

Toiminnan tarkoituksen toteuttamiseksi Pro-tukipiste ry

- Seuraa alan kehitystä ja lainsäädäntöä kotimaassa ja ulkomailla, tekee asiaan liittyviä aloitteita ja esityksiä, antaa lausuntoja sekä tiedottaa ja kouluttaa seksityöhön liittyvissä asioissa.

- Ohjaa ja neuvoa jäseniään ja asiakaskuntaansa juridisissa, sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä tai muissa esiin tulevissa kysymyksissä osana palvelutoimintaansa, sekä järjestää ryhmä-, kokous- ja neuvonta- ja koulutustilaisuuksia.

- Ylläpitää voittoa tavoittelematta ammatillista etsivää työtä tekeviä ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja tarjoavia palveluyksiköjä, joissa seksityöntekijät itse sekä heidän läheisensä voivat saada maksutonta neuvontapalvelua edellä mainituissa kysymyksissä.

www.pro-tukipiste.fi

asemaan. Myyvä juttu saatiin aikaiseksi jo lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa elävien ihmisten kustannuksella.**R**

Kirjoittaja Jaana Kauppinen on Pro-tukipiste ry:n toiminnanjohtaja

Ihmiskauppa, auttamisjärjestelmä ja tukipalvelut

Mika Linden, RIKUn Länsi-Suomen aluetoimiston aluejohtaja vastaa kuuteen kysymykseen ihmiskaupasta.

Toimiiko tukipalvelujen järjestyminen ja miten?

– Palvelujen järjestyminen toimii, etenkin alussa, ja akuutit asiat hoituvat yleensä nopeasti. Yksilöllisiin tilanteen muutoksiin ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen saattaa viedä aikaa joskus enemmän. Yleensä tähän on synnä työntekijöiden kiire, kieli ja kulttuuriongelmat. Myös se, että asiakas ei tiedä aina oikeuksistaan, hidastaa joissakin tapauksissa toimintaa.

Millainen on kokemuksesi RIKUn ja Joutsenon vastaanottokeskuksen välisestä yhteistyöstä?

– Yhteistyö on hyvää. RIKUn työntekijöihin ja osaamiseen luotetaan. Vaikeita asioita voidaan punnita yhdessä. Monesti pystymme raportoimaan havainnoistamme nopeastikin Joutsenon työntekijöille ja näin antamaan heille tärkeää tietoa, koska he ovat fyysisesti kaukana asiakkaista.

Millä perusteilla pääsee auttamisjärjestelmään?

– Järjestelmään pääsee, jos jollakin taholla on epäily ihmiskaupasta. Osa uhreista ei halua auttamisjärjestelmään, ja tämän vuoksi tilastot eivät kerro tilanteen koko kuvaa Suomessa. Alueellisesti ihmiskaupan uhreja on paljon juuri Länsi-Suomen alueella.

Kuinka kauan hakemisesta kestää päästä auttamisjärjestelmään?

– Virallisesti voi kestää muutamia viikkoja, mutta lupaus auttamisjärjestelmään pääsystä voidaan antaa nopeasti.

Kuinka kauan rikosprosessi kestää?

– Ei voi sanoa, saattaa kestää vuosia. Prosessit ovat yleensä pitkäkestoisia ja esitutkintaan menee poliisilta paljon aikaa, etenkin jos esiin tulee uusia seikkoja, ja jos vastaajat ovat ulkomailla.

Onko meillä tarpeeksi tukipalveluja?

– Ei. Näiden asiakkaiden kanssa täytyy olla luova, ja joudumme ylittämään tietoisesti omat toimintaohjeemme ja rajamme auttaaksemme kokonaisvaltaisesti näitä asiakkaita. Se, mitä nämä asiakkaat tarvitsevat, edellyttää laajaa asioiden selvittämistä ja tietämystä. Aikaa kuluu, ja pienetkin asiat vaativat laajaa selvitystyötä.

R

Tästä on kyse

Ihmiskauppa on rikos. Suomen lainsäädännön mukaan ihmiskauppaa on

- toisen henkilön paritusrikoksen kaltainen seksuaalinen hyväksikäyttö
- pakkotyö tai muunlainen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattaminen
- elinkauppa taloudellisessa hyötymistarkoituksessa.

Ihmiskaupan uhri on erehdytetty tai hänet on riippuvaista asemaa tai turvattomuutta hyväksi käyttäen alistettu esim. toimimaan prostituoituna. Uhri on yleensä riippuvainen rikoksen tekijästä jollain tavalla. Tätä riippuvuutta ylläpidetään laittomin keinoin esimerkiksi uhkailemalla, väkivallalla tai vapautta rajoittamalla. Ihmiskauppaa ilmenee eri muodoissa. Uhri voi työskennellä prostituutiossa, seksiteollisuudessa tai -viihteessä tai tulla muuten seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Ihmiskauppa voi olla muuta työhön pakottamista. Uhri voi joutua työskentelemään pitkiä päiviä ilman vapaa-aikaa, palkka voi olla alhainen ja työskentelyolosuhteista on voitu valehdella. Ihmiskauppa voi olla myös avioliittoon tai adoption pakottamista, kerjäämiseen tai rikollisuuteen pakottamista tai ihmiselimiä ja -kudoksella käytävää kauppaa.

Työperäinen ihmiskauppa

Työperäinen ihmiskauppa Suomessa on usein ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä. Siinä kyse on kokonaisvaltaisesta hyväksikäytöstä esimerkiksi siten, että uhrin työtä ja vapaa-aikaa kontrolloidaan, ja hänellä ei ole mahdollisuutta lähteä työstä.

Työntekijät tekevät pitkää päivää, saavat alhaista palkkaa, ja eivät saa heille kuuluvia lisiä ja ylityökorvauksia. Uhreja tai heidän perheitään kotimaassa saatetaan uhkailla tai painostaa, ja myös fyysinen väkivalta on käytetty. Asumisolosuhteet Suomessa ovat usein huonot ja työntekijän vapautta kulkea saatetaan rajoittaa. Työnantajat saattavat ottaa työntekijöiden passit tai pankkikortit haltuunsa. Uhrit voivat olla velkaantuneita jo tullessaan Suomeen, esimerkiksi välitysmaksusta tai matkasta Suomeen. Heitä voidaan näin kiristää tekemään työtä millä tahansa ehdoilla, ja takautuva velka saattaa kasvaa korkoa.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa

Uhri saatetaan pakottaa tai huijata seksityöhön käyttämällä hyväksi hänen haavoittuvaa asemaansa kuten esimerkiksi luvata maassa oleskelua, kielitaidottomuutta, maahantulo- tai asumiskustannusvelkoja tai vammaisuutta.

Uhrille on saatettu kotimaassaan luvata Suomessa muuta työtä ja vasta Suomeen tullessaan hänelle paljastuu, että hän joutuukin seksityöhön. Uhriin ja hänen perheeseensä usein kohdistuu väkivaltaa tai sen uhkaa.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvassa ihmiskaupassa merkittävä tekijä on usein häpeä. Uhri ei työnsä laadun tähden hae häpeältään apua tai uskalla kertoa perheelleen ja läheisilleen todenmukaista tilannetta. Myös suhde tekijään on saatanut alun perin olla intiimi, mikä luo erityisen riippuvuussuhteen uhrin ja tekijän välille (vrt. lähisuhdeväkivalta). Lisäksi väkivaltaa kohdannut uhri on pelkonsa tähden usein kyvytön näkemään tilanteestaan poispääsyä mahdollisena (vrt. jälleen lähisuhdeväkivalta).

Uhrille saatetaan luvata jatkossa parempaa työtä tai kotiin pääsyä, kunnes hän on työskennellyt niin kauan, että on maksanut velkansa esimerkiksi matkustuskuluista. Velka on usein mielivaltainen eikä työn tekeminen todellisuudessa maksa sitä takaisin.

Auttamisjärjestelmä

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä toimii osana Joutsenon vastaanottokeskusta. Ihmiskaupan uhrin auttaminen voi sisältää majoituksen, sosiaali- ja terveyspalvelut, oikeudellisen neuvonnan ja avustamisen, turvallisuusjärjestelyt ja muut uhrin tarvitsemat tukitoimet.

Uhri, jolla on kotikunta Suomessa, saa peruspalvelut kotikunnastaan. Auttamisjärjestelmä voi neuvoa ja tukea myös häntä. Auttamisjärjestelmään päästäkseen pelkkä epäily ihmiskaupassa uhriutumisesta riittää.

Joutsenon vastaanottokeskus

Suomessa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on osa Joutsenon vastaanottokeskuksen toimintaa.

Tukipalvelut

Tukipalveluita ovat esimerkiksi oikeudellinen ja muu neuvonta, oikeusapu, kriisiapu, sosiaali- ja terveyspalvelut ja tulkkipalvelut.

Lähde: www.ihmiskauppa.fi
Heli Yli-Räisänen

> Kuva: Miisa Koivukangas

Ihmiskaupan torjunnan kehitys

Kansallisen ihmiskaupparaporttoijan roolissa vähemmistövaltuutetun tehtävä on seurata ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä, kansainvälisten velvoitteiden toteutumista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta. Raporttoija antaa ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja uhrin oikeuksien toteutumiseen liittyviä ehdotuksia, suosituksia, lausuntoja ja neuvoja sekä pitää yhteyttä kansainvälisiin järjestöihin ihmiskauppaan liittyvissä kysymyksissä. Raporttoija antaa vuosittain valtioneuvostolle ja kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen ihmiskaupasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.

Ensimmäisessä ihmiskauppaa koskevassa kertomuksessaan vuonna 2010 vähemmistövaltuutettu esitti useita suosituksia lainsäädännön ja viranomaiskäytäntöjen kehittämiseksi. Eduskunta yhtyi raportin keskeisimpiin suosituksiin ja velvoitti helmikuussa 2011 antamallaan kirjelmällä valtioneuvoston ryhtymään toimenpiteisiin ja raporttoimaan vähemmistövaltuutetulle vuoden 2011 loppuun mennessä niistä toimenpiteistä, joihin raportti oli antanut aihetta. Ihmiskaupan torjunnan tehostaminen kirjattiin myös pääministeri **Jyrki Kataisen** hallitusohjelmaan. Hallitusohjelman mukaan Suomi toimii aktiivisesti ihmiskauppaa vastaan. Hallitusohjelmassa todetaan muun muassa seuraavaa: *"Lainsäädäntöä kehitetään ihmiskaupan torjumiseksi kaikissa muodoissaan, ihmiskaupan uhrien suojelemiseksi ja oikeusturvan parantamiseksi."* *"Ihmiskauppaa koskevaa koulutusta suunnataan viranomaisille, syyttäjille ja tuomareille. Vahvistetaan kansalaisjärjestöjen, vähemmistövaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen roolia ihmiskaupan tunnistamisessa ja torjunnassa."* Sisäministeriö otti kiitettävästi tehtäväkseen koordinoida seurantaa ja on toimit- tanut kansalliselle raporttoijalle tiedon viranomaisten toimenpiteistä.

Raportin myötä ilmiön torjunta saatiin nostettua poliittiselle agendalle, vaikka ihmiskaupan vastaista työtä oli tehty monella rintamalla jo ennen vuotta 2010.

Tämä on saanut aikaan positiivisen kehityksen ihmiskaupanvastaisessa työssä. Muun muassa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on kehittynyt, ja järjestelmä toimii paremmin. Tämä näkyy myös virallisen auttamisjärjestelmän asiakasluvuissa. Tällä hetkellä auttamisjärjestelmässä on jo liki sata henkilöä. Lisääntynyt määrä ihmiskauppaa koskevia esitutkintoja osoittaa myös sen, että aikaisempien vuosien esitutkintojen määrä ei ole kuvannut todellista olotilaa. Ihmiskauppa ei ole niin marginaalinen ilmiö, mitä esitutkimäärät ovat antaneet uskoa. Syy- nä esitutkintojen lisääntymiseen voidaan pitää ihmiskaupan tunnistamisen lisääntymistä.

Sisä- ja oikeusministeriöihin perustettiin 2012 kaksi erillistä lakihanketta, joiden tavoitteena on tehostaa ihmiskaupan vastaista toimintaa sekä parantaa uhrien asemaa ja oikeuksien toteutumista. Kansallinen ihmiskaupparaporttoija on katsonut, että voimassa oleva lainsäädäntö ja viranomaisten toimintatavat eivät ole riittävästi tukeneet ihmiskaupan tunnistamista ja uhrien ohjaamista ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Lainsäädäntö on jossain määrin ristiriitaista, epäselvää ja tulkinnanvaraista. Lainsäädännön ristiriitaisuutta on pohdittu oikeusministeriön työryhmässä, jonka valmistama pohja hallituksen esitykselle valmistui loppusyksystä 2012. Parituksen rangaistuspykälässä mainittu tekotapa "painostaminen" ehdotetaan poistettavaksi ja siirrettäväksi

► ” Parituksen rangaistuspykälässä mainittu tekotapa ”painostaminen” ehdotetaan poistettavaksi ja siirrettäväksi ihmiskaupparikospykälään. ”

ihmiskaupparikospykälään. Törkeää paritusta koskevasta rangaistussäännöksestä ehdotetaan poistettavaksi väkivaltaan ja siihen rinnastettavat tekotavat, jotka jo ovat törkeän ihmiskaupan tunnusmerkkejä. Muutokset ovat omiaan selkeyttämään paritus- ja ihmiskaupparikosten välistä rajanvetoa ja parantamaan ihmiskaupan uhrin tunnistamista.

Kansallinen ihmiskaupparaporttoija on todennut, että uhrien oikeuksien toteutuminen riippuu pitkälti heidän tunnistamisestaan ja esitutkinnassa käytetystä rikosnimikkeestä, niinpä uhrin näkökulmasta ei ole yhdentekevää, määritelläänkö hänet ihmiskaupan uhriksi vai paritetuksi prosituiduksi. Paitsi auttamisjärjestelmä myös rikosprosessi näyttää uhrin kannalta erilaiselta riippuen käytetystä rikosnimikkeestä. On todettu, että ihmiskaupan uhri ei itse aina tiedä olevansa uhri, ja että parituksen kohteena olevalle määrittävä avustaja voisi tukea tunnistamisprosessia ja tällä tavalla edesauttaa uhrin oikeuksien toteutumisen. Parituksen kohteen oikeusaseman vahvistamiseksi työryhmä ehdottaa, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännöksiä tulisi täydentää niin, että oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön määrääminen parituksen kohteelle on mahdollista riippumatta siitä, onko hänet katsottu asianomistajaksi, ja onko hän esittänyt asiassa vaatimuksia. Tällä tavalla turvattaisiin parituksen koh- teeksi joutuneiden henkilöiden oikeuksi-

► ” Törkeää paritusta koskevasta rangaistussäännöksestä ehdotetaan poistettavaksi väkivaltaan ja siihen rinnastettavat tekotavat, jotka jo ovat törkeän ihmiskaupan tunnusmerkkejä. ”

en täysimääräinen toteutuminen rikosprosessissa. Tämä tarve koskee varsinkin prosessin alkuvaihetta, jossa vasta selvitetään, minkälaisesta ja millä tavalla kohteen oikeuksiin vaikuttavasta rikoksesta on kysymys.

Sisäministeriön lakihankkeen tavoitteena on taas erillisen ihmiskauppalainsäädännön kehittäminen. Tavoitteena on, että hallituksen esitys annettaisiin viimeistään syysistuntokaudella 2013. Sisäasiainministeriön asettamispäätöksen mukaan hankkeessa tulee laatia ehdotukset ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkemmaksi sääntelyksi. Hankkeessa tulee myös laatia tarvittavilta osin ehdotukset ihmiskaupan uhrien tunnistamista koskevasta sääntelystä ja ihmiskauppata- pauksiin liittyvien tietojen välittämisestä viranomaisten kesken sekä viranomaisten ja muiden auttamistyöhön osallistuvien toimijoiden välillä.

Kansallinen ihmiskaupparaporttoija on useaan otteeseen painottanut poikkihallinnollisen viranomaisyhteistyön sekä kansalaisjärjestöjen työn merkitystä ihmiskaupan torjunnassa. Tämän työn tulisi olla hyvin koordinoitua sekä operatiivisella että strategisella tasolla. Sisäministeriön lakihanke sai myös tehtäväkseen selvittää ihmiskauppakoordinaattorin tarvetta ja sijoitusta, mutta prosessin nopeuttamiseksi selvitys eritytettiin omaksi projektiksi alkuvuodesta 2013 ihmiskaupparaporttoijan vuoden 2012 raportin suosituksen mukaisesti. Jotkut ovat vastoin parempaa ymmärrystään katsooneet kansallisen ihmiskaupparaporttoijan jo täyttävän tämän roolin, mutta on muistettava että raporttoija, joka itsenäisesti arvioi valtion ihmiskaupan vastaista politiikkaa, lainsäädäntöä ja käytäntöjä, ei voi ottaa tehtäväkseen operatiivisen toiminnan ohjausta.

Näiden kattavien hankkeiden lisäksi erilliset viranomaiset ovat kehittäneet omaa ihmiskaupan vastaista toimintaansa nostamalla ilmiön tunnettavuutta, lisäämällä koulutusta sekä selkeyttämällä toimintaansa ohjeistuksilla. Poliisi laati keväällä 2012 ohjeen ”Ihmiskauppaan ja sen kaltaisiin rikoksiin puuttuminen sekä ihmiskaupan uhrin auttaminen” ihmiskaupan

uhrin ja rikoksen tunnistamisen parantamiseksi. Ohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ihmiskauppaa ja sen kaltaisiin rikoksiin puuttumista ja niihin liittyvää esitutkintaa sekä menettelyä ihmiskaupan uhrien auttamisessa. Ohjeen tarkoituksena on myös edistää mahdollisten ihmiskaupan uhrien tasavertaista kohtelua ja lisätä poliisin tietoisuutta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Ohje selkeyttää myös poliisin ja vähemmistövaltuutetun välistä toimintaa kertomalla vähemmistövaltuutetun esitutkintaan liittyvästä tiedonsaantioikeudesta. Myös sosiaali- ja terveysministeriö on antanut oman ohjeensa liittyen ihmiskauppaan. Ohjeeseen ulkomaisen työvoiman valvonnasta on sisällytetty muistio työsuojelutarkastajille ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja auttamisjärjestelmään ohjaamiseksi. On tärkeää, että myös työsuojelu on tunnistanut ihmiskaupan vastaisen työn osaksi tehtävänsä.

Viranomaisten lisääntynyt aktiivisuus auttamisjärjestelmään ohjaamisessa on tervetullutta, mutta kansallinen ihmiskaupparaporttoija on samalla huolestunut järjestöjen osuuden vähäisyydestä. Ihmiskaupan vastaisen työn parissa toimivia kansalaisjärjestöjä on Suomessa suhteellisen vähän. Kansalaisjärjestöillä on usein toisenlaiset mahdollisuudet toimia ihmiskauppaa vastaan, ja heidän toimintansa on viranomaistoiminnan ohella tärkeä osa ihmiskaupanvastaista työtä. Muun muassa niin sanottu etsivä työ, jota kansalaisjärjestöt tekevät ruohonjuuritasolla, on arvokasta. Kansallinen ihmiskaupparaporttoija katsoo, että kansalaisjärjestöjen toiminta tulisi turvata, jotta heidän mahdollisuutensa löytää ihmiskaupan uhreja ja ohjata heitä auttamisjärjestelmän piiriin parantuisivat. Tämä kirjattiin myös yhte- nä suosituksena raporttoijan vuoden 2012 raporttiin, jonka sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä hyväksyi pöytäkirjaansa kokouksessaan joulukuussa 2012.

Hallitus tukee kansallisen ihmiskaupparaporttoijan näkemystä, ja hallitusohjelmaan onkin kirjattu, että kansalaisjärjestöjen roolia ihmiskaupan tunnistamisessa tulisi vahvistaa. Vaikka tämä ei ehkä ole näkynyt lisääntyneenä rahallisena tukena

tai muuna resurssilisäyksenä, on kansalaisjärjestöjen vaikuttamismahdollisuudet otettu huomioon ottamalla järjestöjen edustajia mukaan edellä mainittuihin lainsäädäntöhankkeisiin. Järjestökenttää on myös kuultu, kun eduskunta on käsitellyt Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista yleissopimusta sekä EU:n ihmis- kauppastrategiaa.

Vaikka ihmiskaupan parissa toimivia kansalaisjärjestöjä on suhteellisen vähän – varsinkin etsivää työtä tekeviä tai sellaisia, jotka toiminnassaan kohtaavat ihmiskaupan uhreja – ovat järjestöt kuitenkin hyvin verkostoituneita. 35:stä ihmiskaupan vastaisen toiminnan kannalta keskeisestä järjestöstä ja yhteisöstä koostuva verkosto kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa ja toimii erinomaisena foorumina ihmiskauppaa ja uhrien auttamisjärjestelmää koskevan tiedon ja kokemusten jakamisessa. Verkosto toimii hyvänä tietokanavana, ja verkoston kautta voidaan myös koota kannanottoja ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevista asi- oista.

Myönteisestä kehityksestä huolimatta vähemmistövaltuutetun on kansallisen raporttoijan ominaisuudessaan todettava, että uhrien tunnistaminen on edelleen Suomen suurin haaste ihmiskaupan vastaisessa työssä. Toisaalta kokonaisvaltaisen ihmiskaupan vastainen toiminta on vielä puutteellista ja koordinoituvastuuta kokonaisvaltaisesta toiminnasta ei ole kohdistettu pysyvästi. Kuten edellä tuli todettua, voisi myös kansalaisjärjestöjen voimavarojen turvaaminen tehostaa uhrien suojelua ja rikosten selvittämistä. Pysyvien tulosten saavuttamiseksi suurempaa huomiota olisi vielä kiinnitettävä toimenpiteisiin, jotka vähentävät kysyntää ja ihmisten vakavaa hyväksikäyttöä.

Torjuntamekanismeja kehitettäessä on aina muistettava uhrilähtöisyys koska ihmiskauppa on mitä vakavin ihmisoikeusrikkomus. Ihmisoikeuslähtöinen työskentely on kunnianhimoinen tavoite, joka edellyttää prosessien tarkastelua nimenomaan uhrin lähtökohdista. On tärkeätä kysyä, millä tavoin toimenpide korjaa uhrille tapahtuvat oikeudenloukkaukset, mitä mahdollinen uhri hyötyy toimenpiteestä, ja miten pitkäkestoisia seurauksia toimenpiteistä voi olla ihmiskaupan uhrille? Kansainväliset kokemukset osoittavat, että tieto uhrin tehokkaasta suojelusta myös parantaa uhrin halua ja kykyä tukea rikoksen selvittämistä. **R**

Kirjoittaja Måns Enqvist toimii ylitarkastajana vähemmistövaltuutetun toimistossa

Kerjäläiskysymys ihmiskaupan valossa

Kerjäämiskysymyksen tarkastelu ihmiskaupan näkökulmasta on haasteellista. Passiivinen kerjääminen ei ole Suomessa rikos. Suomessa Romaniasta ja Bulgariasta tulleiden henkilöiden tekemät rikosepäilyt ovat kasvaneet voimakkaasti vuoden 2007 jälkeen. Kerjäämisen taustalla vaikuttavia tekijöitä liitetään toisinaan myös ihmiskaupakysymykseen, mutta niiden todentaminen on vaikeaa. Suora yhteys kerjäämisen ja ihmiskaupan välille tai kerjäävän ihmisen ja rikoskäyttäytymisen välille on tunnistettu vain harvoissa tapauksissa.

Kerjäläisyys liikkuvassa Euroopassa

Sosiaalipolitiikka on kehittyessään poistanut suomalaisen kerjäämisen lähes kokonaan. Suomessa ja erityisesti Helsingissä kerjääminen ilmaantui uudelleen katukuvaan EU:n laajenemisen vuoksi vuonna 2004 ja vahvemmin 2007. Unionin vapaan liikkuvuuden direktiivin (2004/38/EY) mukaan Unionin kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä voivat liikkua vapaasti unionin alueella ja oleskella toisessa EU-maassa kolmen kuukauden ajan rekisteröitymättä.

Suomeen kerjäämään tulevista eurooppalaisista suurin osa on etniseltä taustaltaan romaneja ja tulee pääosin Romaniasta ja Bulgariasta. Romanian romanien todettiin myös tulevan hyvin rajatuilta alueilta kuten Transylvaniasta, Moldovasta, Gorjista, Teleormanista ja viime vuonna esimerkiksi 3000 asukkaan Valea Seacan kylästä. Kaikki romanit eivät kuitenkaan ole taustoiltaan tai tuloalueiltaan yhtenäisiä, ja lähtöalue vaikuttaa vahvasti siihen,

► ”Aito työllistyminen vastaanottavassa maassa on haastavaa, koska monet kerjäämään päätyvät ovat kielitaidottomia, heikkotasoisia luku- ja kirjoitustaidoissaan eikä heillä ole koulutai työtodistuksia.”

miten he maahan tulevat, missä he Suomessa majoittuvat, ja miten he toimeentuloa keräävät. Suomessa on tavattu myös muiden maiden kuten Irlannin ja Puolan romaneja. Suomeen tulee työnhakuun ja

lopulta myös kerjäämään tai kaupustelemaan satunnaisesti ihmisiä esimerkiksi Romaniasta, mutta he eivät ole romaneja. Monet henkilöt liikkuvat Euroopan sisällä maasta toiseen. Loppuvuonna 2012 suomeen tuli henkilöitä, jotka ovat olleet ansiotyössä Etelä-Euroopassa, mutta vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi jääneet työttömiksi ja toivoivat uudesta maasta parempia mahdollisuuksia.

Pakkokerjäämisen muotoja

Köyhimpien romanien asema kotimaassaan on huono. Suomeen elantonsa kerjäämään tulevat romanit ovat yleensä vähävaraisia. Aito työllistyminen vastaanottavassa maassa on haastavaa, koska monet kerjäämään päätyvät, erityisesti Itä-Euroopasta tulevat ihmiset, ovat usein kielitaidottomia, heikkotasoisia luku- ja kirjoitustaidoissaan eikä heillä ole koulutai työtodistuksia.

Erityisesti naisen asema on Romaniassa alistettu, eikä naisilla ole usein sukua ylittävää päätösvaltaa itsensä suhteen. Monet naiset joutuvat kerjäämään myös vaikeissa olosuhteissa sukunsa käskystä. Naiset ovat itse kertoneet, että naisen asema määräytyy kulttuurisen ”lain” kautta, eivätkä he itse määrittele esimerkiksi Euroopassa liikkuvaa pakkokerjäämistä ihmiskaupaksi.

Kerjäläiset ovat kertoneet, että useat joutuvat ostamaan kyydityksensä maahan ve-

laksi. Velka jää yleensä maahan tulevan henkilön vastuulle, ja sitä maksetaan takautuvasti kerjäämisellä saaduilla tuloilla. Maksamattoman velan on sanottu olevan uhka lähtömaahan jääneille sukulaisille. Yhden kyydin hinta oli loppuvuonna 2012 noin 150–200 euroa, ja lainasta perittävä korko on yleensä suuri.

Ihmiskauppatutkintaa ja -tuomioita

Eri medioissa on käyty keskustelua siitä, onko Suomessa kerjäävien henkilöiden taustalla organisoitua ihmiskauppaa. Keskustelu kulminoitui lehtiartikkeliin kesäkuussa 2012, kun Helsingin poliisi aloitti kirjoittelun seurauksena määräaikaisen tehostetun tarkkailun kaupungissa.

Ajanjakson aikana poliisille ei tullut selkeästi kerjäläisten osalta tietoon esitutkintakynnystä ylittäviä ihmiskauppaepäilyjä.

Suomen keskusrikospoliisin mukaan monet romanialaiset, Suomessa rikoksista epäillyt henkilöt ovat osa järjestäytynyttä rikollisuutta ryhmien jäseninä tai pakotettuina työläisinä. Poliisi perustaa tietonsa eurooppalaiseen tiedustelu- sekä operatiivisen toiminnan kautta saatuu tietoon. Romanian tuomioistuimessa käsiteltiin syksyllä 2011 kahden rikollisryhmän toimintaa Suomessa. Ryhmät olivat tuoneet ”hädänalaisessa tilassa” olevia henkilöitä Suomeen vuosina 2005–2009 kerjäämään, kadulle soittamaan, varastamaan sekä tekemään pimeää työtä rakennuk-

► ”Kerjäläiset ovat kertoneet, että useat joutuvat ostamaan kyydityksensä maahan velaksi. Maksamattoman velan on sanottu olevan uhka lähtömaahan jääneille sukulaisille.”

silla. Kymmenen henkilöä sai tuomion jatkuvasta ihmiskaupasta. Kesällä 2012 romanialaistaustainen mies tuomittiin suomessa törkeästä ihmiskaupasta hänen paritettua alaikäistä romanialaista lasta.

Katutason kohtaamista

Kerjäämiskysymyksestä saadaan realistista tietoa katutason kohtaamisten avulla. Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin kaupunki ja Helsingin seurakuntayhtymä käynnistivät liikkuvalla väestöllä kohdennetun päiväkeskus Hirundon keväällä 2011. Hirundossa asioi kesäaikaan noin sata ja talviaikaan noin 70 ihmistä vuorokaudessa. Kesällä 2012 Hirundossa vieraili yli 500 ihmistä. Hirundo tekee matalan kynnyksen yhteistyötä Helsingin poliisin kanssa ihmiskauppaan mahdollisesti liittyvissä epäilyissä.

Tunnustettua ihmiskauppaa tapahtuu siis myös kerjäläisten keskuudessa, mistä tuomiot ovat todisteena. Itse kerjääminen toimintana ei ole ihmiskaupparikos. Suomen viranomaiset eivät ole ainakaan vielä ottaneet kantaa siihen, ovatko esimerkiksi muiden kustannuksella toteutuva liiketoiminta kuten kyyditysten organisoiminen suurilla kustannuksilla tai suvun naisten pakkokerjääminen ihmiskauppaa. Arviointi on haasteellista, mutta se ei saa olla sen yrittämisen este. **R**

Kirjoittaja Jenni Lehtonen aloittaa Rikosuhripäivystyksen Etelä-Suomen aluejohtaja 15.4.2013

Lue Jennin esittely sivulta 4.

Matkustaja voi olla rikollinen tai rikoksen uhri

Matkustusperäinen lasten hyväksikäyttö

Kolme miljoona lasta vuodessa joutuu seksituristien uhriksi. Nämä lapset ovat useimmiten taloudellisesti ja sosiaalisesti huonompiosaisia, ja heidän hyväksikäyttäjänsä tulevat rikkaista maista. Hyväksi käyttäjien joukossa on monia suomalaisia.

Lapsiseksituristit puolustautuvat usein väittämällä käyttäytymistään sallitummaksi muissa kulttuureissa tai itseään köyhää lasta auttavaksi ”hyväntekijäksi”.

Suomen lakia voidaan aina soveltaa suomalaisten ulkomailla tekemiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin riippumatta siitä, onko teko rikos sen tekomaassa.

Suomen laki suojaa kaikkia alle 18-vuotiaita seksikaupalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Alle 16-vuotiaan henkilön seksuaalisesta hyväksikäytöstä voi seurata jopa kymmenen vuoden vankeusrangaistus. Myös lapsipornografisen materiaalin tuominen Suomeen ja sen halussa pito on rangaistava teko.

Jos matkallasi törmäät lapsiseksikaupaan tai henkilöön, jolla on aikeita käyttää lapsia seksuaalisesti hyväkseen, ota yhteyttä Suomen Keskusrikospoliisiin ja matkakohteesi poliisiin. Keskusrikospoliisin vihjesähköposti-osoite on vihje.internet@krp.poliisi.fi

(Tiedot ovat suoraan Suomen ECPAT:n ja Suomen matkatoimistoalan liiton esitteestä: Matkailun pimeä puoli.)

Turvallisuusohjeita matkaajalle

Pakkaa aina omat laukkusi, äläkä jätä niitä vartioimatta. Älä ota kuljetettavaksi mitään, jos sinulla ei ole täyttä varmuutta sen sisällöstä.

Ole erityisen tarkka alkoholiin, liikenteeseen, huumeisiin, seksuaalisuhteisiin,

siin, tarttuviin tauteihin sekä ihmiskaupaan liittyvien riskien suhteen.

Noudata kohdemaan lakeja ja kunnioita paikallisia tapoja ja uskontoa. Kohdemaan lait koskevat myös matkailijoita.

Rikostapauksissa sovelletaan aina paikallista lakia, ei Suomen lakia. Huomaa lisäksi, että Suomessa voidaan rangaista esimerkiksi ulkomailla lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta Suomen lain mukaan.

Pidä vähintään yksi maksuväline erillään muista. Jos luottokorttisi katoaa, kuoleta se välittömästi ilmoittamalla siitä luottokorttiyhtiöllesi.

Pidä aina mukana majoituipaikkasi nimi ja osite sekä valmismatkoilla ollessasi matkanjärjestäjäsi yhteistiedot. Jos omaisuutesi varastetaan, tee rikosilmoitus paikalliselle poliisille ja pyydä sitä kopio itsellesi. Rikosilmoitus on tarpeen uutta passia tai vakuutuskorvausta hakiessasi. Uutta kotimatkapassia voit hakea paikalliselta Suomen edustustolta.

Vahinkotilanteessa matkanjärjestäjän henkilökunta, paikallinen Suomen edustusto ja / tai vakuutusyhtiö auttavat.

Lähde: Matkailuturvallisuuden neuvottelukunnan esite *Turvallista matkaa?*, www.formin.finland.fi

Kuva: Iina Vaaranen

Paikallisen Suomen edustuston palvelut:

- Edustustot auttavat hätätilanteeseen tilaan joutuneita Suomen kansalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia ohjaamalla ja neuvomalla esimerkiksi sairauden, onnettomuuden, rikoksen kohteeksi joutumisen tai vastaavan syyn vuoksi.
- Edustustot neuvovat myös miten pankin tai muun rahanvälitysyhtiön kautta voi saada siirrettyä rahaa Suomesta kohdemaahan.
- Jos kohdemaassa ei ole Suomen edustustoa, voit hätätilanteessa kääntyä toisen pohjoismaan edustuston tai EU:n ulkopuolella myös jonkin toisen EU-maan edustuston puoleen.

Suomen Lähetysseuran Tasaus-kampanja kitkee ihmiskauppaa Kaakkois-Aasiassa

Ihmiskauppa on maailmanlaajuinen ilmiö. Suomesta käsin toimitaan myös muualla maailmassa ihmis-kauppaa vastaan. Suomen Lähetysseuran kampanjasta kirjoittaa Salla Matilainen.

Maailman resurssit eivät jakaudu tasan. Kaikkein eniten köyhyydestä kärsivät yleensä naiset ja tytöt, jotka sukupuolensa vuoksi jäävät paitsi yhteiskunnan kehityksestä. Naisten asemaan maailmassa vaikuttavat monet tekijät. Yksi suurimmista on vahingolliset perinteet ja niistä johtuva koulutuksen ja päätösvallan puute. Kaakkois-Aasiassa naisten elämään vaikuttaa vahvasti muuttoliike ja sen raadollinen lieveilmiö ihmiskauppa.

Joka vuosi jopa neljä miljoonaa ihmistä joutuu ihmiskaupan uhriksi, ja noin 65–75 prosenttia ihmiskaupan uhreista on naisia. Kaikkiaan maailmassa on arvioitu olevan noin 27 miljoonaa orjaa. Kolmasosa maailman ihmiskaupasta tapahtuu Kaakkois-Aasiassa, jossa ihmiskaupan

aailman resurssit eivät jakaudu tasan. Kaikkein eniten köyhyydestä kärsivät yleensä naiset ja tytöt, jotka sukupuolensa vuoksi jäävät paitsi yhteiskunnan kehityksestä. Naisten asemaan maailmassa vaikuttavat monet tekijät. Yksi suurimmista on vahingolliset perinteet ja niistä johtuva koulutuksen ja päätösvallan puute. Kaakkois-Aasiassa naisten elämään vaikuttaa vahvasti muuttoliike ja sen raadollinen lieveilmiö ihmiskauppa.

Joka vuosi jopa neljä miljoonaa ihmistä joutuu ihmiskaupan uhriksi, ja noin 65–75 prosenttia ihmiskaupan uhreista on naisia. Kaikkiaan maailmassa on arvioitu olevan noin 27 miljoonaa orjaa. Kolmasosa maailman ihmiskaupasta tapahtuu Kaakkois-Aasiassa, jossa ihmiskaupan uhrit työskentelevät esimerkiksi prostituoituina, kotiapulaisina, kerjäläisinä tai halpatyövoimana tehtaissa sekä rakennus- ja kalastusteollisuudessa.

Ihmisvirtojen verkko

Muualle houkuttelevat ja kotimaasta poisajavat tekijät yhdessä kutovat Kaakkois-Aasian maat yhteen tiiviiksi verkoksi, jossa ihmiset kulkevat rajojen yli siinä missä mikä tahansa muukin tavara. Burmasta lähdetään työn perässä Thaimaahan ja Kiinaan, Kambodzhasta Thaimaahan, Malesiaan, Vietnamiin ja Eurooppaan, Laosista Thaimaahan ja Malesiaan ja Thaimaasta jopa Lähi-Itään.

Alueen sisäiselle kysynnälle löytyy monia syitä: monikansalliset yritykset tarvitsevat halpaa työvoimaa, lapsityövoimaa ja seksipalvelujen ostamista pidetään usein sosiaalisesti hyväksyttynä ja tehdastyötä pidetään varmempana kuin sateista riippuvaista maataloustyötä.

Taustalla on huonoja työllistymismahdollisuuksia, alhaista koulutustasoa ja yleis-

tä näköalattomuutta. Alueen rajavartiointi on heikkoa, ja järjestäytynyt rikollisuus voi rehottaa korruption keskellä. Thaimaan maantieteellinen sijainti Laosin, Kambodžan, Burman ja Malesian naapurina ja sen taloudellinen kehitys alueen muihin maihin verrattuna tekevät siitä houkuttelevan maahanmuuton ja ihmiskaupan kohteen, ja maiden erilaiset maahanmuutto-lainsäädännöt ja työmarkkinat

synnyttävät vakiintumatonta ja turvatonta muuttoliikettä.

Syitä löytyy myös maiden välisistä väestöllisistä ja kehityksellisistä eroista. Siinä missä ikääntyvän väestön Thaimaassa tarvitaan siirtotyövoimaa, Kiina vetää nuoria naimaikäisiä naisia kasvavalle miessukupuolvelle. Kehittyneempien maiden työelä-

MITEN NAISEN ARVO LASKE-TAAN?

mään siirtyvät naiset luovat tarpeen kotiapulaisille. Ja siellä missä on kysyntää, on myös tarjontaa.

Lainsäädäntö laahaa perässä

Kaakkois-Aasian lainsäädäntö ihmiskaupan torjumiseksi on suhteellisen kattava, mutta näytön vähäisyyden vuoksi ihmiskaupparikoksista tuomitaan edelleen verrattain vähän. Yksi ongelma piilee laeissa itsessään: ne keskittyvät usein vain naiseen, jolloin miesten ja poikien kaupasta syyttäminen on vaikeampaa. Suuri haaste on myös uhrien tunnistaminen, sillä osa heistä pakoilee viranomaisia hyväksikäyttäjänsä koston peläten. Aina uhrit eivät edes halua palata kotimaahansa, sillä siellä olosuhteet saattavat olla vielä huonommat.

Nykyajan orjuus ylläpitää köyhyyttä

Ihmiskauppa heikentää yhteiskuntien hyvinvointia ja rapauttaa niiden kantavia rakenteita. Jos ihmiskauppaan joutuneet tytöt pääsisivät kouluun, ja naiset saisivat tehdä ansiotyötä itselleen ja perheelleen, heillä olisi mahdollisuus vaikuttaa elämänsä suuntaan ja nousta köyhyydestä. Ihmiskauppa estää yhteisöjen taloudellisen kehityksen ja ylläpitää siten köyhyyttä.

Ihmiskaupan uhreilta on usein evätty oikeus palkkaan, omaisuuteen, koulutukseen, huolenpitoon, perheeseen, lepoon ja vapaa-aikaan. He menettävät kyvyn päättää omasta ruumiistaan ja elämästään. Ihmiskauppa kutsutaankin nykyajan orjuudeksi; se on ihmisoikeusrikos, joka loukkaa yksilön ihmisarvoa, koskemattomuutta ja oikeutta vapauteen ja turvallisuuteen.

Suomen Lähetysseura tukee ihmiskaupan uhreja

Suomen Lähetysseura tukee Mekongin alueella viiden paikalliskumppaninsa ihmiskaupan vastaista työtä. Työn tavoitteena on ihmiskaupan uhrien turvallinen kotiinpaluu, yhteisöihinsä kotiutuminen ja uusien toimeentulomahdollisuuksien löytäminen. Ihmiskaupan uhreille tarjotaan terveydenhuoltoa, psykologista tukea ja mahdollisuuksia kouluttautua uuteen ammattiin. Ammattikoulutuksen, naisten tukiverkoston ja pienyrittäjyyden kautta kovia kokeneet nuoret saavat uuden alun.

Tasaus-kampanjassa voit vaikuttaa

Suomen Lähetysseuran Tasaus-kampanja käynnistyi kevätpäiväntasauksena 20.3. ja huipentuu syyspäiväntasauksen 22.9. ympärille. Tasaus on Suomen Lähetysseuran vuosittainen kampanja, jolla tuetaan ulkoministeriön osittain rahoittamaa kehitysyhteistyötä eri puolilla maailmaa. Tasaus parantaa hyvinvointia ja kaikkein heikoimpien elämän edellytyksiä.

Tänä vuonna jokainen voi laskea oman ihmiskauppa-arvonsa osoitteessa www.tasaus.fi. Lopputuloksen voi jakaa Facebookissa. **R**

Ihmiskauppa elää köyhyydestä. Katkaise köyhyys. www.tasaus.fi

Kirjoittaja on Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyötiedottaja

Voidaanko perhesurmia estää?

”Tapaaminen päättyi veritekoon. Isän epäillään puukottaneen vaimonsa ja kaksi tyttärsään.”

”Miehen epäillään surmanneen perheensä Laajasalossa.”

”Isä surmasi perheensä ja itsensä. Poliisi löysi äidin ja kaksi lasta kuolleina kerrostaloasunnosta Bulvardilta.”

Nämä otsikot ja maaliskuussa ollut oikeudenkäynti isää ja äitipuolta vastaan kahdeksanvuotiaan Eerikan surmasta ovat puhuttaneet suomalaisia ja herättäneet keskustelun, mitä perhesurmien ehkäisemiseksi pitäisi tehdä. Vuoden 2011 aikana perhesurmissa ja oman lapsen surmissa menetti henkensä yhteensä seitsemän henkilöä. Tämä oli poikkeuksellisen paljon ja sai päätöksentekijät tekemään aloitteen asian tarkempaa selvitystä varten.

> Monessa perheessä apua oli haettu ennen surmia. Kuva: Miisa Koivukangas

Ministeriryhmä käynnisti selvityksen

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti 17.1.2012 käynnistää selvityksen perhesurmien ja vanhempien tekemien omien lasten surmien taustoista. Ministeriryhmän toimeksiannon mukaisesti selvityksessä tuli koota tietoa siitä, olisiko viranomaisilla tai mahdollisesti muilla toimijoilla ollut mahdollisuutta ennaltaehkäistä tilanteen kärjistymistä henkirikokseksi. Selvityksessä kerättiin tietoja surmien taustalla olevista tekijöistä kuten siitä, millaisia kontakteja perheillä mahdollisesti oli ollut eri viranomaisiin ja palvelujärjestelmiin, ja olisiko näiden kontaktien yhteydessä ollut mahdollista tunnistaa perheen tilanne. Selvityksen yhtenä tavoitteena oli kartoittaa viranomaisten yhteistyön toimivuus. Selvityksen pohjalta ministeriryhmä päätti 12.9.2012 toimenpiteistä perhesurmien ja oman lasten surmien ehkäisemiseksi.

Surmissa piikki vuonna 2011

1.1.2003–31.1.2012 tapahtui kaikkiaan 35 surmaa, joissa lapsen vanhempi surmasi alle 15-vuotiaan lapsensa. Surmissa kuoli yhteensä 55 ihmistä, joista seitsemän oli puolisoita ja 48 surmaajan lapsia. Surmista seitsemän oli perhesurmia, joissa vanhempi oli surmannut yh-

den tai useamman lapsensa sekä avo- tai aviopuolison. Vastasyntyneiden surmia, missä vanhempi oli surmannut vastasyntyneen lapsensa 24 tunnin sisällä lapsen syntymästä, oli 12. Muissa oman lapsen surmissa (n=16) vanhempi oli surmannut yhden tai useamman lapsensa ja osassa tapauksista myös itsensä. Lapsiin kohdistuvat henkirikokset ovat Suomessa kaikesta huolimatta edelleenkin hyvin harvinaisia, ja ne ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä.

Perhesurmatapausten taustalla olevista tekijöistä erottautuivat taloudelliset vaikeudet, parisuhteen ongelmat ja eroa-keet. Tekijöistä moni kärsi jonkinasteisista mielenterveysongelmista ja hiukan yli puolessa perhesurmatapauksissa tekijä oli käyttänyt mielenterveyspalveluita tekoa edeltäneen vuoden aikana. Kontaktien syinä oli muun muassa masennusta, psykoosia ja henkistä väsymistä. Perhesurmien tekijät ja uhrin olivat hakenneet apua lähinnä henkilökohtaisiin tai parisuhteen ongelmiin, muun muassa eroa-keisiin. Oikeanlaisen avun saamisen erääksi ongelmaksi muodostui haluttomuus kertoa tai kyvyttömyys tunnistaa todellista henkilökohtaista tai perheen ongelmaa. Tällöin esimerkiksi mahdollinen masennus saatettiin kieltää tai parisuhteen todellista tilaa ei haluttu kertoa. Useimmat perhesurmien tekijät olivat tunnistaneet pahoinvointinsa ja puhuneet siitä lähiomaisille.

Puolet perhesurmien tekijöistä oli uhannut itsemurhalla ennen tekoa. Lähes kaikki tekijät olivat miettineet tekoa pitempään, ja heidän käyttäytymisessään oli havaittavissa merkkejä, jotka viittasivat surmaan, esimerkiksi: tekijä oli esitellyt ammuksia, etsinyt tietoa perhesurmista internetistä tai jättänyt itsemurhaviestejä näkyville. Tekijät olivat myös käyttäneet väkivaltaa kumppaniaan tai lapsiaan kohtaan lähes kolmessa tapauksessa neljästä, mutta vain noin puolessa tapauksista oli ollut kontakti poliisiin tekoa edeltäneen vuoden ajalta, ja näissä kontaktit käsittivät tekijän väkivaltarikoksesta tehtyä ilmoitusta tai hänen häiriökäyttäytymistään.

Henkilöön itseensä tai perheeseen kohdistuvaa väkivallan riskiä tai sen uhkaa ei tiedosteta tai oteta riittävän vakavasti. Väkivallan uhkaan ei ollut puututtu niissäkään tilanteissa, joissa asiakas oli tuonut sen esiin viranomaisille. Väkivallan riskiä tulisi arvioida systemaattisesti viranomaisten toiminnassa samaan tapaan kuin arvioidaan itsemurhariskiä. Koska viranomaiset ja ammattiauttajat eivät ole tunnistaneet kohonnutta riskiä, he eivät ole ryhtyneet aktiivisiin toimenpiteisiin perheen turvaamiseksi. Riskin tunnistamiseksi on kehitetty väkivallan kartoituksen työvälineitä ja väkivallan uusiutumista arvioiva riskin-arvioinnin työkalu (MARAK).

Vastasyntyneen surmat haasteellisia tunnistaa

Vastasyntyneen surmanneet olivat kaikki nuoria naisia, useimmat heistä olivat yksin tai vanhempiensa kanssa asuvia opiskelijoita. Hiukan alle puolella surman tehneistä naisista ei ollut aiempaa lasta ja neljäsosalla oli aiempi raskaudenkeskeytys. Teon taustalla oli havaittavissa välinpitämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä raskaudesta, lääkäriin tai vanhempiin liittyvää pelkoa tai häpeää, haluttomuutta saada lasta sekä mielenterveyden ongelmia.

Vastasyntyneen surmien tekijöiden tavoittaminen ennen surmaa on haasteellista, koska kontakteja viranomaisiin ja muihin auttajatahoihin on vähän. Tällöin surmiin liittyvät piirteet jäävät tunnistamatta eikä

> Taulukko: Uhrimäärät luokittain 1.1.2003–31.1.2012.

Vuosi	Perhesurmat	Muut oman lapsen surmat	Vastasyntyneen surmat	Yhteensä
2003	0	3	1	4
2004	3	4	0	7
2005	3	5	1	9
2006	0	1	3	4
2007	0	4	1	5
2008	3	1	0	4
2009	0	1	4	5
2010	0	0	1	1
2011	7	5	1	13
2012	3	0	0	3
Yhteensä	19	24	12	55

surman tekijää ehdit^ä auttaa ajoissa. Vastasyntyneiden surmissa lähes kaikissa oli kyse salatusta tai kielletystä raskaudesta, eikä raskautta seurattu neuvolassa. Ainoa tapa tavoittaa nämä henkilöt palveluiden piiriin on, että joku viranomainen, esimerkiksi lääkäri, tekee ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen havaitessaan raskauden.

Mielenterveyden ongelmat ja lähes-tyvä ero motiiveina muihin oman lapsen surmiin

Muiden oman lapsen surmien taustoista oli havaittavissa kaksi yleistä piirrettä, jotka luonnehtivat teon motiivia. Ensimmäisessä pari oli eroamassa tai toinen puoliso (yleensä mies) oli uhannut erolla, ja tekijä surmasi lapset kostoksi. Erotilanteisiin ja parisuhteen ongelmiin liittyi hyvin vahvasti tekijän mustasukkaisuus kumppaniaan kohtaan. Tunnistamisen kannalta väkivallan uusiutumisen riskin arviointi on avainasemassa kaikissa palveluissa, joissa autetaan eromassa tai eroaikeissa olevia pareja sekä ohjataan heitä eron jälkeisissä kysymyksissä, kuten lastenhuolosta ja tapaamisista sopimisissa.

Toisessa ryhmässä teon taustalla oli vanhemman vakavat mielenterveysongelmat tai pitkäkestoinen masennus. Hiukan yli puolessa muista oman lapsen surmista löytyi kontakti mielenterveyspalveluihin tekoa edeltäneeltä vuodelta. Vanhempien kykyä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta ei arvioida riittävästi silloin, kun vanhempi tai vanhemmat yhdessä hakevat apua henkilökohtaisiin tai parisuhdeongelmien ratkomiseen. Puutteita näyttää olevan erityisesti lasten huomioimisessa aikuisille suunnatuissa mielenterveyspalveluissa. Terveystenhuollossa kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus näyttää yhä olevan korkea. Lastensuojelulaissa edellytetään, että lapsen tuen ja suojelun tarve otetaan huomioon aikuisille suunnatuissa palveluissa. Laissa mainitaan erityisesti päihdehuolto- ja mielenterveyspalvelut. Lasten huomioimista on korostettu myös uudessa terveydenhuollon laissa. Tarvittaessa on oltava yhteydessä lapsen asioita hoitaviin tahoihin ja mietittävä perheen kokonaistilannetta yhteistyössä heidän kanssaan.

Viranomaisten yhteistyössä kehitettävää

Selvityksessä saatujen tietojen pohjalta voidaan arvioida, että osa surmista olisi ollut ehkäistävissä, jos viranomaisten ja lähipiiriin tietoon tulleet tekijöiden itse-

tuhoiset ajatukset ja uhkailu olisi otettu riittävän vakavasti ja perheen ongelmiin olisi tartuttu ajoissa. Sen sijaan, että viranomaiset tekevät vain välttämättömimmät toimenpiteet, heidän pitäisi toimia omaaloitteisesti ja tarjota perhettä tukevia toimenpiteitä ja tehdä yhteistyötä ja välittää tietoa muille viranomaisille. Jos tukitoimenpiteitä tarjottaisiin riittävän varhain, voitaisiin välttyä voimakkailta viranomaisten interventioilta. Eräissä tapauksissa pelko viranomaisten väliintulosta on saattanut laukaista surman.

Selvitys toi esiin puutteita koordinaatiossa. Kun perheen kanssa työskentelee monta viranomaistahoa samanaikaisesti, työ ei ole aina koordinoitua, eivätkä viranomaiset ole olleet tietoisia toisen toimista. Kun jokainen viranomaistaho käy asiakkaan luona peräjälkeen, niin hyvää tarkoittavat toimet voivat kääntyä itseään vastaan ja asiakkaalle tulee kiusatuksi tu-

lemisen tunne.

Viranomaisten yhteistyön yhtenä esteenä on varmaankin epäselvyys ja epävarmuus salassapitosäädöksistä silloin, kun kyse on aikuisasiakkaista. Lastensuojelulaki määrittelee tiedon vaihtoa lasten asioissa salassapitosäädösten sitä estämättä. Selkeimmin salassapitosäännösten esteet tietojen luovuttamiseksi tulevat esiin viranomaisyhteistyön muodoissa, joissa saman pöydän äärellä jaetaan tietoa aikuisesta asiakkaasta perheen kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Sisäasiainministeriön poliisiosasto on asettamassa työryhmän selvittämään viranomaisten välistä tiedonvaihtoa. **R**

Kirjoittaja Minna Piispa työskentelee kehittämisspäälikkönä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksella.

Perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisevien toimenpiteiden toimeenpano (Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän päätös 12.9.2012)

- 1) Varmistetaan viranomaisohjauksella, koulutuksella ja tiedotuskampanjoilla, että viranomaiset ottavat aina huomioon lapsen tuen ja suojelun tarpeen aikuisille suunnatuissa palveluissa. Selvitetään, onko laissa riittävällä tavalla määrätty velvoite selvittää, onko palveluun hakeutu-neella lapsia, ja mitkä ovat kodin olosuhteet.
- 2) Kehitetään ja otetaan käyttöön väkivallan riskiä avio- ja avoerojen yhteydessä arvioiva työkalu ottaen huomioon jo olemassa olevat menetelmät. Varmistetaan sen kattava käyttöönotto.
- 3) Kiirehditään sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteessä 39 päätetyn MARAK-riskin-arviointityökalun käyttöönottoa.
- 4) Kiirehditään sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätetyn toimenpiteen 37 pilottihankkeen käynnistämistä.
- 5) Selvitetään mahdollisuudet tehdä lastensuojelulakiin lisäys, jonka mukaisesti lastensuojeluilmoituksen tehnyt viranomais saisi tiedon siitä, onko hänen ilmoituksensa johtanut toimenpiteisiin.
- 6) Lisätään VITJA-tietojärjestelmään pakollinen kenttä, johon tehdään merkintä mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.
- 7) A. Varmistetaan ohjeistuksella, tiedotuksella ja koulutuksella, että viranomaiset tekevät lain edellyttämiä lastensuojeluilmoituksia, ennakkollisia lastensuojeluilmoituksia ja rikosilmoituksia poliisille aina kun lain edellyttämät perusteet täyttyvät
B. Madalletaan kynnystä ilmoituksen tekemiseen siellä, missä sen on tällä hetkellä niin korkea, että lastensuojelulain tavoite ei toteudu.
C. Selvitetään, onko lastensuojelulakiin tarpeen lisätä oppilaitokselle mahdollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus kollektiivisesti niin, että ilmoitus ei henkilöidy esimerkiksi yhteen opettajaan.
D. selvitetään, miksi neuvolan ja päivähoidon tekemien lastensuojeluilmoitusten osuus kaikista lastensuojeluilmoituksista on pieni.
- 8) Toteutetaan tiedotuskampanja, jossa käsitellään lastensuojelun eri keinoja ja niiden merkitystä lapsen hyvinvoinnin kannalta tavoitteena, että lähipiiriin kynnys tehdä lastensuojeluilmoituksia ja tarvittaessa rikosilmoituksia poliisille laskee.
- 9) Asetetaan työryhmä selvittämään tarvetta ja mahdollisuuksia perustaa matalan kynnyksen palveleva puhelin, johon voidaan tehdä väkivallan uhkaa koskevia ilmoituksia silloin, kun asiassa ei haluta tehdä lastensuojeluilmoitusta tai rikosilmoitusta poliisille.
- 10) Jatketaan viranomaisten koulutusta väkivallan puheeksi ottamiseksi ja siihen puuttumiseksi tavoitteena, että eri viranomaiset tekevät tämän kattavasti osana omaa perustyötään niissä tilanteissa, joissa he kohtaavat asiakkaita.
- 11) Asetetaan työryhmä, joka laatii selvityksen viranomaisten välistä tiedonvaihtoa säätelevästä lainsäädännöstä ja mahdollisista ongelmista erityisesti perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisemisen näkökulmasta moniviranomaisyhteistyö huomioiden.
- 12) Otetaan henkirikoksen uhrin lähipiiriin tuen ja palvelujen tarve huomioon rikoksen uhrin tukipalvelujen kehittämisessä ja palvelujen ohjautumisen varmistamisessa.
- 13) Huolehditaan siitä, että tehdään määräajoin selvitys alle 15-vuotiaisiin kohdistuneista henkirikoksista sekä lähisuhteessa tapahtuneista henkirikoksista.
- 14) Arvioidaan, onko oppilashuollon palvelujen valtakunnallisissa ja kunnallisissa oppaissa riittävä ohjeistus siitä, miten tunnistetaan lapset, jotka kasvavat väkivaltaisessa tai väkivallan uhkaa sisältävässä kodissa.

Pojat ja miehet seksuaalisen hyväksikäytön kokijoina

Poikien ja miesten kokema seksuaalinen väkivalta on ollut ja on edelleen aiheena tabu. Se näkyy myös lainsäädäntömme historiassa. Suomessa ulotettiin vasta vuonna 1999 raiskausta koskevat säännökset suojaamaan myös miespuolisia henkilöitä. Sitä ennen mies on voinut olla vain tekijänä raiskausrikoksissa. Nykylainsäädäntö koskien kaikkia seksuaalirikoksia on jo onneksi sukupuolineutraalia.

► ”Pojat uskaltavat ottaa riskejä ja ovat vahvoja, rohkeita sekä seksuaalisesti aktiivisia. Ja ennen kaikkea he eivät ole uhreja.”

aaliterveystietokyselyn. Vakavimpana kokemuksenaan, joka oli kehon intiimi-alueiden koskettelu vasten tahtoaan, ilmoitti kokeneensa 6,2 prosenttia pojista. Yhdyntään tai muuhun seksiin pakotettuja oli 4,1 prosenttia pojista ja 2,3 prosenttia tytöistä. Huomattavaa on, että jälkimmäisissä luvuissa poikien luku on suurempi kuin tyttöjen. Haasteena on näiden poikien esiin saaminen, auttajien rohkautuminen kysymään seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksista ja oikeanlaisen avun löytäminen.

Vääristynyt maskuliinisuuden ihanne

Pojat uskaltavat ottaa riskejä ja ovat vahvoja, rohkeita sekä seksuaalisesti aktiivisia. Ja ennen kaikkea he eivät ole uhreja. Nämä odotukset ovat edelleen valitettavan

usein totta. Näiden odotusten perusteella sekä vertaamalla itseään toisiin poikiin ja kilpailemalla pojat muodostavat kuvaa miehisyydestä. Tämä kuvitellun oikeanlaisen maskuliinisuuden malli voi olla esteenä puhumiselle ja avun hakemiselle seksuaalista väkivaltaa kokeneelle pojalle. Eihän tosimities ole riippuvainen, haavoittuva, heikko tai passiivinen puolustaessaan itseään. Hän tietää miten vältellään ongelmia tai päästään pois hankalista tai vahingoittavista tilanteista.

Miehisen vahvuuden ja voimakkuuden tulisi estää seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen. Rikkooko kertominen sekä sosiaalisia sääntöjä että pojan miehisyyden? Jos mies nähdään aina seksuaalises-ti halukkaana, eihän häntä voi pakottaa seksiin. Poika voi saada erektion ja laueta myös peloissaan ja seksiin pakotettuna. Tämä saattaa johtaa harhakuvitelmaan sekä pojassa itsessään että auttajissa, että uhri on ollut itse halukas. Tämä voi olla myös synä myytiin, että pojat kärsisivät tyttöjä vähemmän ruumiillisen koskemattomuuden rikkomisesta.

Pojan hyväksikäyttäjä voi olla esimerkiksi isä, eno, veli, harrastustoiminnan ohjaaja, huoltomies, naapuri, ystävä tai joku täysin tuntematon henkilö. Mitä läheisempi hyväksikäyttäjä on uhrille, sitä hämmentävämmältä tilanne hyväksikäytetystä tuntuu. Riippuvuussuhde hyväksikäyttä-jään, esimerkiksi isään, aiheuttaa sen, että lapsi on sidottu häneen jokapäiväisen toimeentulon, asunnon ja ravinnon osalta. Kysymyksiä on paljon: Onko tämä normaalia? Onko isäni isä, pahin viholliseni vai rakastaja? Miksei äiti suojele minua? Olenko homo, muutunko homoksi? Ja pahinta on, että kukaan ei ole vastaa-massa näihin kysymyksiin. Isä – poika -hyväksikäyttötapaauksissa rikotaan kahta tabua; inestiä ja homoseksuaalisuutta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikilla isillä, jotka olivat syyllistyneet inestiin, oli heikko suhde poikiinsa. Seksuaalisen hyväksikäytön hetket saattoivat olla ainoita tilanteita, joissa pojat saivat isältään huomiota. Juuri tämä saattaa olla synä siihen, että pojat vaikenavat niin pitkään isien tekemästä hyväksikäytöstä sen kor-

> Poikien ja miesten seksuaalinen hyväksikäyttö on tabu, ja aiheuttaa uhrissa häpeätunnetta. Kuva: Minna Korva-Perämäki

keasta hinnasta huolimatta.

Yksinäiset, huomionhakuiset pojat ovat suuremmissa vaarassa joutua perheen ulkopuolisen hyväksikäytön uhriksi. Vaaraa lisää myös etäinen tai kylmä isä – poika-suhde. Epätoivoinen aikuisen huomion, läheisyyden ja hellyyden tarve saattaa aiheuttaa sen, että poika on valmis ottamaan sitä mistä tai missä muodossa tahansa. Heidän naiiviutensa saattaa johtaa tilanteeseen, jossa hyväksikäytöt ja hylkäämiset seuraavat toisiaan. Mitä nuorempa hyväksikäyttö alkaa, sitä suurempi riski uhrilla on joutua useamman kerran hyväksikäytetyksi. Miten tällaisen jälkeen voi enää koskaan luottaa aikuiseen? Edes apua tarjoavaan ja hyvää tarkoittavaan työntekijään?

Seksuaalivähemmistöt suuremmassa riskissä hyväksikäytölle

Seksuaalista suuntautumistaan pohtiesaan homoseksuaalit nuoret pojat ovat erittäin haavoittuvaisia ja alttiita aikuisten miesten hyväksikäytölle. He eivät ehkä

” Jos poika yrittää kertoa asiasta jollekin, hän saattaa saada vastauksesi olalle taputuksen ja puoliksi humoristisen kommentin aikuisen naisen antamasta oppitunnista, josta ehkä olisi syytä olla jopa kiitollinen.”

ole vielä puhunut suuntautumisestaan kenellekään läheiselle. Turvallisen tunteiden aikuisen on helppo saada ote pojasta ja aloittaa *grooming* eli valmistelu seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tutustuminen alkaa usein isällisinä neuvoina ja ymmärtäväisenä kuunteluna. Uhri saatetaan houkutella seksuaaliseen hyväksikäyttöön lupaamalla turvallinen, hitaasti etenevä ja toinen huomioon ottava ensimmäinen seksikokemus. Pojilla, jotka ovat homo- tai biseksuaaleja, on keksimääristä korkeampi riski joutua seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Kanadalaisen homoseksuaaleille suunnatun lehden, *The Advocate*, vuonna 1994 tekemän lukijakyselyn mukaan 21 prosenttia lukijoista ilmoitti tulleen seksuaalisen hyväksikäytön tai ahdistelun kohteeksi ennen kuudettatoista ikävuottaan. Keski-

määräinen arvio poikien ja tyttöjen suhteesta hyväksikäyttötapauksissa on 1:2. Mutta on otettava huomioon, että pojat ovat huomattavasti tyttöjä haluttomampia paljastamaan hyväksikäyttökomeuksiaan. Lisäksi aikuisten on vaikeampi tunnistaa poikiin kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö.

Älä kerro kenellekään

Vaikka suurin osa hyväksikäyttäjistä on miehiä, naiset voivat ja myös hyväksikäyttävät lapsia. Tekijä voi olla kuka tahansa pojan lähellä oleva nainen. Naisten tekemä seksuaalinen hyväksikäyttö on vielä vaietumpaa ja enemmän piilossa kuin miesten tekemä. Yhteiskunnassamme vallitsevan myytin mukaan jokainen poika ottaa vastaan aikuisen naisen tarjoaman seksin mielellään, ja se mielletään usein opetuksena seksin saloihin. Se on jopa ihailtavaa ja toivottua. Jos poika yrittää kertoa asiasta jollekin, hän saattaa saada vastauksesi olalle taputuksen ja puoliksi humoristisen kommentin aikuisen naisen antamasta oppitunnista, josta ehkä olisi

syytä olla jopa kiitollinen. ”Älä kerro kenellekään”, on lause jonka hyväksikäytetyt pojat usein kuulevat hyväksikäyttäjältään varoituksena tai jopa uhkauksena. On hämmäntävää, että he saattavat sanoa juuri saman lauseen kertoessaan ensimmäistä kertaa hyväksikäytöstään jollekin toiselle. Vaikka hyväksikäytöstä olisi kulunut jo vuosia, ja lapsi olisi jo kasvanut asiasta kertomaan roh-jenneeksi nuoreksi tai aikuiseksi, on pelko usein edelleen läsnä. Pelon voittamiseen tarvitaan luotettava ja kuuntelemaan kykenevä aikuinen, jolla on rohkeutta tarttua toimeen ja puhua asiasta niiden oikeilla nimillä. Meidän auttajien tulisi huomioida seksuaalisen väkivallan mahdollisuus myös poikien ja miesten kohdalla. Suoraan kysymykseen saa yleensä suoran vastauksen. Jokaisen meistä pitää löytää rohkeutta itsestään esittää se kysymys ja olla myös valmis kohtaamaan asiakas, jos vastaus on myöntävä. **R**

Kirjoittaja Tiina Rantanen on Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen aluetoimiston aluejohtaja

Teksti ja kuvat: Minna Korva-Perämäki

Lapsi ja aikuinen surevat eri tavalla

Elämään kuuluu paljon erilaisia tunteita, joista surulla on suuri merkitys. Surun tunne on meille jokaiselle henkilökohtainen kokemus, ja jokainen suree tavallaan. Miten kohdata lapsen suru?

Oulun Traumaterapiakeskuksessa vuodenvaihteessa toimensa aloittanut psykologi/psykoterapeutti **Tuija Korhonen** kertoo, että lapsi käy surun tunteita läpi eri tavalla kuin aikuinen.

Kun perhettä on kohdannut jokin kriisi tai muu tapahtuma, mikä aiheuttaa aikuisissa surua, se täytyy kertoa lapselle selkeästi lapsen kehitystason mukaisesti, jotta lapsi kykenee elämään tavallista elämää ja samalla oppii, miten kriisien läpi mennään menettämättä elämänhallintaa. Mikäli lapselle ei kerro tilanteesta, hän saattaa täyttää puuttuvat tiedot omilla peloillaan ja kauhukuvillaan, mistä voi seurata paljon pahempi tilanne, mitä itse totuus on. Yksi tällainen esimerkiksi on, että lapsi kuulee jonkun henkilön kuolleen siihen, että hänen ”pää on haljennut”. Tässä tilanteessa lapsi saattaa konkreettisesti ajatella, että kyseisen ihmisen pää on ihan oikeasti mennyt keskeltä halki, Korhonen kuvailee lapsen ajattelumaailmaa.

– Lapset eivät reagoi samalla tavalla kyynelehtien suruun kuten aikuiset, sillä heillä puhumattomuus on esimerkiksi luonnollista suojautumista pahaa mieltä vastaan. Leikki, arjen askareet ja rutiinit ovat lapselle äärimmäisen tärkeitä, joiden ohella hän käy läpi suruaan omalla tavalla. Lasta ei saa pakottaa käsittelemään surua puhumalla siitä. Vanhempien tehtävä ei ole myöskään suojella lasta surun tunteilta vaan ohjata häntä kulkemaan tunnemyrskyjen ja vastoinkäymisten läpi turvallisesti. Puhuminen, leikkiminen, piirtäminen ja liikkuminen ovat kaikki hyviä keinoja käydä erilaisia tunteita läpi toiminnan keinoin. Jos lapsi ei halua tehdä mitään edellä mainituista, niin pelkkä lapsen lähellä pitäminen ja hoiva voi helpottaa lapsen oloa, Korhonen muistuttaa.

Surun käsittely

Korhonen kertoo, että vaikeinta on selviytyä surusta, johon liittyy traumaattisia piirteitä, esimerkiksi väkivaltaisesta tai äkillisestä ennustamattomasta läheisien menetyksestä.

– Niin lapsia kuin aikuisia auttaa menetyksestä selviytymisessä ennustettavuus ja mahdollisuus jollakin tasolla valmistautua tulevaan. Jos kuolema on ollut luonnollinen ja ennustettava, sureminen on mahdollista ilman mieleen tunkevia ahdistavia ajatuksia, Korhonen kuvailee.

– Silloin, kun lapsi on käsitellyt surun osana elämää, hän jatkaa toimiaan iloisesti ja avoimesti, vaikka se saattaakin ihmetyttää meitä aikuisia. Suru surraan aina ajan kanssa pois, jolloin ihmiselle jää jäljelle haikeat muistot tapahtuneesta tilanteesta, mutta yllättä-

> Pienillä lapsilla suru ei aina näy ulospäin samalla tavalla kuin aikuisilla.

Kun perhettä kohtaa jokin vakava kriisi, siitä tiedottaminen luottamuksella ympäröivään verkostoon on äärimmäisen tärkeää, jotta lapseen ja hänen käyttäytymiseen osataan suhtautua ammattitaidolla tilanteessa kuin tilanteessa. Lapsen voinnin seuranta niin päiväkodissa kuin koulussa on tärkeää, jotta hänet osataan kohdata asiallisella tavalla. Lapsen tilanne tulee ottaa huomioon erityisellä herkkyydellä jokapäiväisessä työkentelyssä ja antaa hänelle tilaa ja aikaa kysymyksille silloin, kun ne sattuvat tulemaan hänen mielestä ulos.

Lapsen tilanteen huomioiminen erityisesti isän- ja äitienpäivän aikaan on todella tärkeää, mikäli hän on menettänyt jommankumman vanhemman

tai lapsella on poikkeukselliset suhteet jompaankumpaan vanhempaan. Päiväkodin ja koulun henkilökunnalla täytyy olla valmius lapsen surun käsittelyyn pitkän ajan kuluttua kriisin kohtaamisesta, vaikka se tuottaa monissa toimipaikoissa haastetta henkilökunnan suuren koon tai vaihtelevuuden vuoksi.

Surulla ei ole aikaa

Koska suru voi syntyä erilaisista asioista, sen ilmenemistä ja etenemistä ei voi etukäteen tietää. Toiselle pienikin asia voi olla suuri siinä missä toinen ei reagoi siihen millään tavalla. Mikäli lapsella on taustalla jo ennestään suuria huolia, hänelle voi olla hyvinkin haasteellista selvitä uusista suru-uutisista. Toisaalta hyvin työstetyt aiemmat suuret tunteet saattavat siivittää lapsen nopeastikin uuden kriisin ohi.

– Lasta voivat parhaiten tukea luonnollisesti ne aikuiset, joilla on jo ennestään lapseen luotettava ja lämmin suhde. Aikuisella täytyy olla rohkeutta ottaa vastaan lapsen tunteet ja suru sillä tavalla kuin lapsi haluaa itse tuoda sen esille. On äärimmäisen tärkeää, että elämä ja rutiinit lapsen ympärillä jatkuvat kriisistä huolimatta, Korhonen painottaa.

► ”Joskus lapsen suru voi pitkittyä liikaa ja muuttua jopa masennukseksi, jolloin lapsi tarvitsee ulkopuolista apua tapahtuneen asian käsitteelyyn.”

Lapsen surun käsittelyyn ei saa asettaa aikarajaa tai ehtoja, vaan hänen täytyy saada edetä tunteiden kanssa omaan tahtiin. Erityisen tärkeää on antaa lapselle mallia surukäyttäytymiselle eri tilanteissa kotona ottamalla hänet mukaan esimerkiksi hautajaisiin.

Suuria muutoksia

Korhonen kertoo, että lapsen suru on siinä mielessä erilaista kuin aikuisen, että hän saattaa reagoida asiaan vasta vuoden, kahdenkin kuluttua tapahtuneesta.

– Silloin kun aikuinen suree, lapsi on armelias ja antaa vanhempien surra ennen kuin hän itse alkaa reagoida. Näin käy esimerkiksi silloin, kun vanhemmat eroavat, Korhonen kuvailee.

– Usein vanhemmille tulee yllätyksenä se, että lapsi kiukuttelee eroa silloin, kun vanhemmilla itsellään menee hyvin ja mukana on kenties jo uusi parisuhde. Tällöin vanhemmat saattavat ihmetellä, että miksi lapsella on paha mieli, vaikka asiat ovat viimeinkin hyvin, Korhonen kuvailee.

Lapselle valtavan suuria muutoksia ovat edellä mainittujen tapahtumien lisäksi muun muassa uusioperheiden muodostumiset, muuttamiset paikasta toiseen ja uusien henkilöiden tuleminen hänen elämäänsä.

Lapsilla on tapana mukautua vanhempien toiveisiin ja uusiin olosuhteisiin, mutta se ei estä lapsen sisäisiä tunnekuohuja. Joskus elämänmuutokset ovat lapselle niin suuria, että ne aiheuttavat hänelle ahdistusta ja masennusta.

– Lapset ovat luonnostaan positiivisia ajatuksiltaan, ja he jaksavat toivoa vielä vuosiakin vanhempien eron jälkeen, että jonakin päivänä perhe on jälleen koossa. Vaikka tilanne on vanhemmille vaikea, lapselle on kuitenkin eduksi käsittää, ettei hän voi vaikuttaa eron etenemiseen käytöksellään. Kun lapsi hyväksyy vanhempien eron, hän kykenee kohdistamaan kyseiset voimavarat oman suruprosessinsa läpikäymiseen. Lapsi saattaa tuntea myös syällisyyttä vanhempiensa eron vuoksi, joten hänelle täytyy tehdä monta kertaa selväksi, ettei hän ole eron syy. **R**

Helsingin Poliisilaitoksen ennalta estävä toiminta

Helsingin poliisilaitoksen hälytys- ja valvontatoimintayksikön ennalta estävä toimintalinja aloitti toimintansa 14.5.2012 Malmin poliisitalossa sekä Pasilan poliisitalo 1:ssä. Toimintalinja koostuu lähipoliisiryhmistä, nettipoliisista ja moniammatillisesta tiimistä. Moniammatillinen tiimi koostuu poliisijäsenistä, psykiatrisista sairaanhoitajista ja sosiaalityöntekijöistä. Kenttäolosuhteissa ennalta estävä toiminta painottuu muun muassa sellaisten paikallisten ongelmien ja ilmiöiden ratkaisuun, joiden hoitamiseen tarvitaan aikaa ja perehtyneisyyttä. Ongelmia ratkotaan yhdessä muiden paikallisten viranomaisien ja toimijoiden kanssa. Moniammatillinen tiimi vastaa puolestaan poliisin tiloissa tehtävästä viranomaisyhteistyöstä.

Ennalta estävä poliisityö on kaiken poliisitoiminnan lähtökohta. Joskus rikosten tai rikollisuuden ennalta ehkäiseminen vaatii aikaa ja perinteistä poliisityötä syvempää paneutumista niiden ihmisten ongelmiin, jotka oirehtivat rikollisesti tai ovat vaarassa syrjäytyä. Vaikka nuoret näyttävät käyttäytyvän rikostilastojen mukaan aina vain paremmin, ovat he silti rikostilastoissa yliedustettuina. Vastaavasti kantaväestöön verrattuna maahanmuuttajat ovat tilastoissa yliedustettuina. Nuoruus on rajojen etsimisen aikaa ja maahanmuuttajien vaara syrjäytyä on suuri.

Ennalta estävän toimintalinjan lähtökohdaksi on asiakaslähtöisyys. Asiakkaina ovat lähtökohtaisesti rikoksilla oirehtivat tai syrjäytymisvaarassa olevat perheet, nuoret ja maahanmuuttajat sekä ne, joiden turvallisuusongelmien kokonaisvaltainen ratkaisu edellyttää perinteistä poliisitoimintaa laaja-alaisempaa lähestymistapaa tai moniammatillista työtettä. Tällaisia asiakkaita saattavat olla esimerkiksi lähisuhteiden väkivallan tekijät ja uhrit. Heidän ongelmiaan pyritään hoitamaan kokonaisvaltaisesti niin sanotun yhden luukun periaatteella. Tarkoituksena on, että asi-

Ennalta estävän poliisitoiminnan tavoitteet ovat muun muassa

- turvallisuuden ja turvallisuudentunteen tuottaminen, rikosten ja järjestyshäiriöiden ennalta estäminen sekä luottamuksellisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen kansalaisten ja yhteisöjen kanssa,
- paikallisten yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavien ongelmien ratkaisu sekä eri toimijoiden rohkaisu osallistumaan turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta edistävään toimintaan,
- syrjäytymisvaarassa olevien nuorten, maahanmuuttajien sekä perheiden tunnistaminen ja auttaminen,
- väkivaltaisen radikalismien ennalta estäminen

Ennalta estävään toimintalinjaan voi olla yhteydessä sähköpostitse: ennalta_estava_toimintalinja.helsinki@poliisi.fi ja puhelimitse virka-aikana numeroon 0718774300.

akkaan ongelmia katsotaan monesta eri viranomaisen näkökulmasta, jotta tämä voidaan ohjata entistä helpommin oikean avun piiriin.

Moniammatillinen tiimi tekee tiivistä yhteistyötä eri järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Tällaisia ovat Rikosuhripäivystyksen lisäksi muun muassa Aggredi, Jussi-työ, Krits, Monika-naiset, Nuorten kriisipiste, Tyttöjen / Poikien talot ja Vamos. Moniammatillisella tiimillä on ollut asiakkaina lähes 300 nuorta tai perhettä, joiden on katsottu hyötyvän monen viranomaisen samanaikaisesta konsultaatiosta.

Ennalta estävä toimintalinja pyrkii tun-

nistamaan rikosten ja häiriöiden taustalla olevat paikalliset syyt sekä vaikuttamaan niihin eri viranomaisien, yhteisöjen ja alueen asukkaiden yhteistyöllä. Turvallisuusyhteistyötä ja -suunnittelua kehitetään vastavuoroisuuteen perustuvan strategisen kumppanuuden pohjalta, joka hyödyntää kaikkia osapuolia. Tällaisia yhteistyökumppaneita ovat tavanmukaisesti koulut, nuorisotalot, vastaanottokeskukset, asuntolat, tai esimerkiksi HKL. Sidosryhmäyhteistyön avulla pyritään vaikuttamaan erityisesti nuorten epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja alkavaan rikoskierteseen. **R**

Kirjoittaja Jari Taponen on komisario ja ennalta estävän toimintalinjan johtaja

Helsinkiläisravintolat taskuvarkauksia vastaan

Yli 20 suosittua helsinkiläisravintolaa alkoi viime vuoden lopulla ensimmäisenä pikkujouluviikonloppuna kampanjoida näytävästi taskuvarkauksia vastaan. Ravintolat asettivat asiakkaiden näkyville mainoksia, jotka muistuttavat taskuvarkaista.

>Kuva: Miisa Koivukangas

Yöaikaan ravintoloissa tapahtuva rikollisuus on nousussa samalla, kun muut päivittäisrikokset ovat laskussa. Esimerkiksi vuonna 2011 pikkujouluaikaan taskuvarkaudet nousivat lähes 30 prosenttia verrattuna muuhun aikaan. Nyt aika on kypsä, toteaa rikoskomisario [lih]Jouni Niskanen Helsingin poliisista ja viittaa helsinkiläisravintoloiden kanssa jo pitemmän aikaa tehtyyn yhteistyöhön taskuvarkauksien vähentämiseksi.

Poliisi ehdotti ravintoloille ensimmäistä kertaa näkyvästi taskuvarkaista varoittamista jo keväällä 2012, mutta monet ravintolat emпивät näkyvää kampanjointia ja pelkäsivät varoitusten myötä leimautumista rikoksentelempaiksi. Poliisi näkee asian toisin.

– Kyllähän jokainen tietää, että taskuvarkauksia tehdään ravintoloissa, vaikka niistä ei varoitettaisikaan, Niskanen muistuttaa.

Taskuvarkaudet painottuvat Helsingin keskustan ravintoloihin. Noin 75 prosenttia taskuvarkauksista tehtiin ydinkeskustan anniskelupaikoissa, 15 prosenttia Töölö-Hakaniemi-Kallio -akselilla ja loput kymmenen prosenttia lähiöiden kuppiloissa. Yksi varoituskampanjaan mukaan lähtenyt ravintolaketju on HOK-Elanto, joka omistaa muun muassa Mikonkadun Amarillon. Ravintolajohtaja [lih]Elina Hautala kertoo,

että tänään perjantaina varoituslappuja sijoitetaan ainakin ravintolan WC-tiloihin ja sisäänkäyntiin.

– Haluamme tehdä näin yhteistyötä poliisin kanssa, koska taskuvarkaudet koetaan ongelmaksi tehdä vastuullista liiketoimintaa ja taata, että asiakkailla on turvallinen ympäristö, Hautala sanoo.

Taskuvarkaiden uhreista noin 70 prosenttia on naisia. Siksi ravintoloiden kampanja kohdistuu erityisesti naisiin. Ja näin ammattimaisesti se käy: yksi jututtaa, toinen urkkii pin-koodin, kolmas sujauttaa käden laukkuun, ja neljäs on jo pitkällä omaisuutesi kanssa. Ravintolan tungoksessa lompakko ja kännykkä saattavat hävitä suljetusta käsilaukusta ilman, että omistaja huomaa tapahtunutta lainkaan.

Teon jälkeen uhrin tililtä nostetaan rahaa läheiseltä pankkiautomaatilta. Lompakoiden ja maksukorttien lisäksi anastuksen kohteena ovat yhtä lailla myös puhelimet.

Aikaa lompakon varastamisesta tilin tyhjentämiseen menee parhaimmillaan muutama minuutti.

Taskuvarkaudet yhä vaan kasvussa

Vuoden alusta lokakuun loppuun men-

nessä helsinkiläisravintoloissa yöaikaan tehtiin 450 poliisille kirjattua taskuvarkautta enemmän verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan.

Vuonna 2012 poliisille ilmoitettiin reilu 8400 taskuvarkautta, kun vuonna 2011 vastaava luku oli reilu 8000. Ravintolas-
sa yöaikaan tapahtuneita taskuvarkauksia ilmoitettiin poliisille vuonna 2012 reilut 2800 kappaletta, kun vuotta aiemmin vastaava luku oli reilu 2200.

Poliisi seuraa taskuvarkauslukemia ravintolakohtaisesti kuukausittain ja informoi niistä ravintoloita, jotta nämä tietävät, kuinka paljon taskuvarkauksia heidän omissa ravintoloissaan tapahtuu, ja mikä heidän asemansa rikosmäärien osalta on verrattuna muihin ravintoloihin.

Kampanjassa mukana ovat helsinkiläisravintolat Apollo, Tiger, Fredan Tivoli, Baarikärpänen, Onnela, Kaivohuone, Colorado, König, Raffaello, Gaselli, Sir Eino, Milliklubi, Baker's, Kaarle XII, Amarillo, On the Rocks, Rymy-Eetu, Le Bonk, Storyville, Sirkus, Teatteri, Cuba, Corona, Stadin Tähti. **R**

Jouni Niskanen
rikoskomisario
Helsingin poliisilaitos

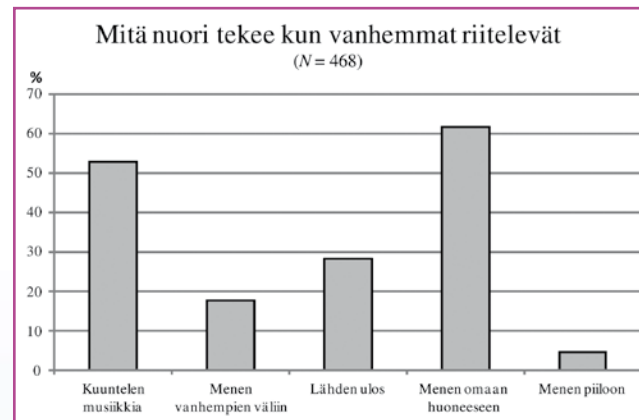
”Toivon voimia niille, jotka joutuvat kuuntelemaan vanhempien tappelua ja riitelyä”

Perhe ja koti herättävät ihmisissä yleensä lämpimiä ajatuksia yhdessäolosta turvallisessa paikassa. Perheväkivaltatilastot antavat kuitenkin toisenlaisen kuvan suomalaisten perhe-elämästä.

Arvioiden mukaan noin 20 prosenttia suomalaisista nuorista asuu kodeissa, missä käytetään väkivaltaa. Todellisia lukuja on vaikea tietää, sillä perheessä tapahtuvat väkivallanteot jäävät valitettavan usein kodin seinien sisäpuolelle eikä niistä useinkaan ilmoiteta poliisille.

Väkivaltaisen kodin ilmapiiri vie lapsen ja nuoren voimia ja energiaa. Väkivaltaa kotonaan todistaneilla lapsilla ja nuorilla on todettu samankaltaisia ongelmia kuin niillä, joita on fyysisesti pahoinpidelty. Tutkimusten mukaan pelkästään jo väkivaltatilanteen näkeminen ja kuuleminen vaikuttaa lasten ja nuoren tunne-elämään ja käyttäytymiseen.

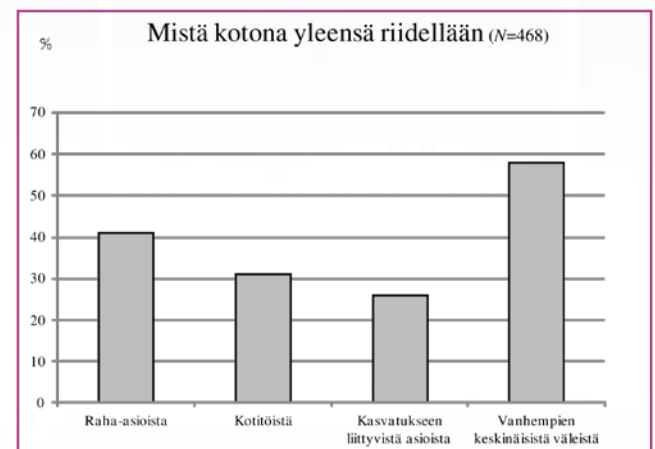
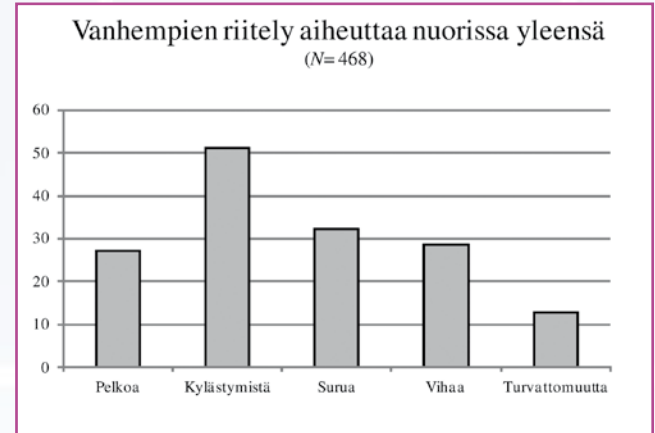
Rikosuhripäivystyksen nuortenhanke kysyi nuorilta IRC-Galleriassa vanhempien riitelystä. Kyselyyn vastasi 468 nuorta, joista enemmistö oli tyttöjä. Kyselyllä kartoitettiin nuorten näkemyksiä, ajatuksia ja kokemuksia sekä tuntemuksia vanhempien riitelystä ja mahdollisesta perheväkivallasta. Kysymyksiin annettiin kaksi vastausvaihtoehtoa kysymystä kohti. Strukturoitujen vastauksien lisäksi nuoret saivat kommentoida kyselyä ja kertoa kokemuksistaan.

Kyselyn tulokset osoittivat, että yleinen tapa reagoida vanhempien riitelyyn oli vetäytyä omaan huoneeseen tai kuunnella musiikkia. Yli puolet nuorista vastasi olevansa kyllästyneitä vanhempiensa riitelyyn.

”Kyllähän se vanhempien riitely vituttaa aina. Tuntuu uskomattoman typerälle kuunnella kahden 'aikusien' ihmisen nalkutusta jostain hevonvitunpaskasta jolla ei ole mitään merkitystä kenenkään elämään, pitää vain saada nalkuttaa pelkän valittamisen ja huutamisen ilosta.” Vanhempien riitely herätti nuorissa surun, vihan, pelon ja turvattomuuden tunteita.

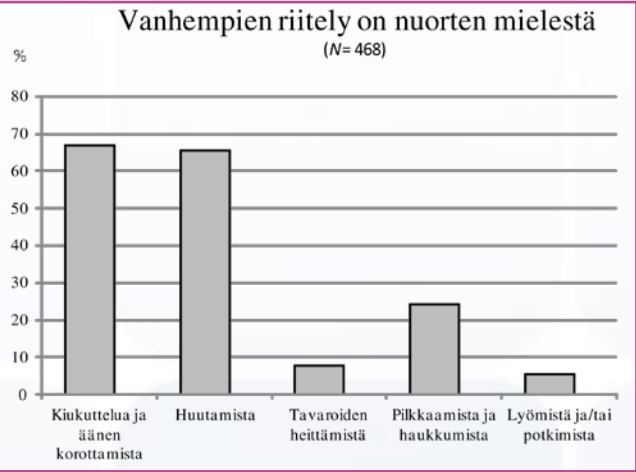
”Pienempänä tämä oli tosi ajankohtaista. Koko ajan huutamista ja kireää ilmapiiriä, ja minä hölmö syytin siitä itseäni. Se oli tosi raskasta, kunnes tajusin, että se on niiden ongelma, ei minun.”

Nuoret arvioivat vanhempien riitelyn liittyvän suurimmaksi osaksi vanhempien keskinäisiin väleihin ja toiseksi yleisin riidan aihe oli perheen raha-asiat. Nuoret kertoivat riitelyn liittyvän myös kotitöihin ja kasvatusasioihin.

Lähes puolet kyselyyn vastanneista nuorista tiesi kenen puoleen kääntyä, jos vanhempien riitely alkaisi pelottaa. Toisaalta noin viidesosa vastaajista ei osannut sanoa, kenen kanssa keskustelisivat kodin tilanteesta ja vanhempien riittelystä.

”Huutoa ja tappelua löytyy vaikka muille jakaa. Onneks äiti on kuitenkin niin fiksu ettei ota isän sanoja niin tosis-
saan. Fyysistä väkivaltaa ei oo ikinä ollut. Käyn psykalla, eka paikka jossa on tajuttu, ettei nätin ulkokuoren alla väl-
tämättä löydy mitään kaunista.”

Nuoret arvioivat vanhempien riitelyn olevan pääosin kiukuttelua, äänen korottamista ja huutamista. Nuorista noin viidesosa vastasi vanhempien riitelyn sisältävän pilkkaamista ja haukkumista. Nuorten mukaan noin seitsemän prosenttia vanhemmista heitteli tavaroita riidellessään, ja noin viisi prosenttia käytti riidellessä fyysistä väkivaltaa kuten lyömistä ja/tai potkimista.

Kyselyn perusteella yhteensä lähes 30 prosenttia nuorista arvioi vanhempien riitelyn sisältävän piirteitä, jotka täyttävät henkisen- ja fyysisen väkivallan määritelmän.

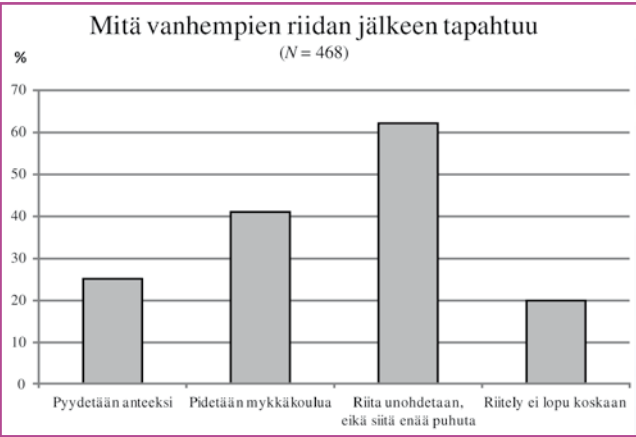
”Ennen kuin omat vanhempani erosivat, kotona oli joka päivä aika tuskaista. Jos ei huudettu niin sitten ivailtiin, piikiteltiin ja loukattiin muka huomaamattomasti. Aina kun huomasin että nyt mennään, jähmetyin aloilleni ja yritin olla kuuntelematta, olin sitten toisessa huoneessa tai näiden välissä, vaikka aina olisin halunnut lähteä pois. En vain pystynyt liikkumaan. Joka kerta toivoin että ne jo eroaisi ettei tarvitse kuunnella ja erosihan ne sitten lopulta.”

Nuorten kirjoittamissa vapaamuotoisissa kommenteissa osa vanhempien riitelystä liittyvistä kokemuksista oli ras-
kaita.

”Vielä silloin kun alkoholisti isäni asui kotona oli aika ra-
juja riitoja(olin 1-10vuotias kun asui luonamme). Kovia huutoja ja äidin sekä minun alentamista ajoittain kun oli huono "kausi". Eteni siihen että isäni yritti puukottaa äitiä-
ni. Sen jälkeen isä heitettiin ulos ja se oli elämäni paras päivä tai siltä se silloin tuntui.”

”Kun olin pienempi niin kotona sai aina kuunnella riitelyä. Tosin kyseessä oli äiti ja sen ex miehet, ei molemmat van-
hemmat. Jotkut näistä miehistä oli väkivaltasia kannissa, ja baari-iltojen jälkeen sai monesti katsella kun äitiä lyö-
tiin. Joskus kuuden vanhana yritin mennä väliin mutta enpä mää paljoo voinu tehdä. Sillonku en menny väliin niin peitin korvat ja silmät, itkin ja toivoin et ne lopettaa ja ettei äitiin satu. Nykyään äiti on onneks hyvässä parisuh-

teessa missä edes riitojen aikana ei hajoteta tavaroita tai käytetä väkivaltaa. :)”

Nuorista yli 60 prosenttia arvioi vanhempien selvittävän riidat jättämällä ne käsittelemättä. Vain noin viidesosa nuorista vastasi vanhempien pyytävän riidan jälkeen an-
teeksi. Lähes sama määrä nuoria arvioi riitojen jatkuvan loputtomasti.

”Meillä riidellään päivittäin, huutoa ja sättimistä. Käyn psykologilla joten sieltä löytyy apua ja turvakotiin pääsee tarpeen vaatiessa.”

Nuorista yli 40 prosenttia kertoi vanhempien pitävän myk-
käkoulua riidan jälkeen.

”Mun vanhemmat ei koskaan riidelly! Onhan kaikilla san-
harkkaa yms mutta ei ne koskaa öitää erillää nukkunu ja erosivatkin ihan sulassa sovussa! No nyt ei oo keskenää puhunu yhtää mitää 8 vuotee mutta ei ainakaa ollu riidat eron syynä! Lähinnä just puhumattomuus :D ”

Yhteenveto

Kyselyn tulokset osoittavat, että vanhempien tavat riidellä tarjoavat nuorille toimimattomia malleja ihmissuhteissa tapahtuvien konfliktien ratkaisemiseen. Myönteistä on, että viidesosa nuorista vastasi vanhempien pyytävän an-
teeksi ja sopivan riitansa.

Kyselyn tulokset osoittavat nuorten reagoivan eri tavoin riitelystä ja väkivaltaan. Nuoria kohtaavien aikuisten tulee huomioida nuorten monimuotoiset tavat reagoida perheti-
lanteeseen. Nuoren kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että perheen ongelmat tunnistetaan ajoissa, ja perhe saa mah-
dollisimman nopeasti apua.

Tuloksia tarkastellessa tulee huomioida, ettei kyselyssä tarjottu vaihtoehtoa ”vanhemmat eivät riitele lainkaan”. Nuoret toivat tämän vaihtoehdon puutteen esiin vapaa-
muotoisissa kommentissaan.

”Nii, vois tuolla sellanenki vaihtoehto olla et ”vanhempani eivät riitele”, ei ne meillä ainakaa muute ku mun kanssa x)”

Lähisuhdeväkivaltaa todistava tai kohtaava nuori saa ko-
tona jatkuvasti viestejä siitä, että väkivalta on yksi keino ratkaista ristiriitoja. Tämänkaltaisen sosiaalinen oppimi-
nen ja toimintatapojen omaksuminen johtaa helposti vai-
keuksiin ihmissuhteissa. Pahimmillaan tämä voi johtaa väkivaltaisen kumppanin valintaan ja väkivaltaan tulevissa

> Vanhempien riitely saattaa aiheut-
taa nuoressa ahdistusta.
Kuva: Miisa Koivukangas

parisuhteissa. Näin ongelmat kertautuvat ja jatkuvat yli su-
kupolvien.

”Kysyvä ei tieltä eksy”

Perheen sisäisistä asioista kysyminen koetaan usein tun-
keutumiseksi toisten yksityiselämään. Kotona tapahtuvat mahdolliset väkivaltatilanteet jäävät näin helposti piiloon. Kysymistä voidaan pitää itsessään jo interventiona. Kysymi-
nen kertoo nuorelle, että vaikeista asioista voi ja saa puhua. Väkivallan tai väkivallan uhan herättämistä tunteista ja aja-
tuksista keskusteleminen sekä tunteiden normalisointi hel-
pottavat nuorta käsittelemään omia reaktioitaan. Väkivallan

yleisyyden esiin nostaminen auttaa nuorta ymmärtämään, ettei hänen perheensä ole yksin näiden ongelmien kanssa.

Väkivallan ilmapiirissä eletty nuoruus voi johtaa moniin eri lopputuloksiin. Kaikki väkivaltaa kokeneet nuoret eivät tois-
ta tai koe väkivaltaa myöhemmissä suhteissaan. Toisaalta väkivalta indikoi aina väkivaltaa. Rikosuhripäivystyksen ky-
selyn tulokset vanhempien riittelystä tarjoavat selkeät perus-
teet sille, miksi nuorilta tulee kysyä vanhempien riittelystä ja mahdollisesta perheväkivallasta. **R**

*Kirjoittaja Nina Vaaranen-Valkonen on Rikosuhripäivystyk-
sen projektisuunnittelija*

Pelaa Deittipeliä Lähetä kortteja Jaa saitti Facebookissa
Tsekkaa, mitä laki sanoo Kuuntele nuoria ja julkkiksia Löydä apua

Onko kaikki muka oikeesti...

Onko kaikki muka oikeesti pannu? Mikä on totta ja mikä rehvastelua? Mitä sanovat tilastot – entä laki? Tunne oikeutesi ja muista, että sinä olet se, joka päättää mikä on ok. Sun kroppa. Sä päätät.

Seksin tulee tuntua hyvältä kaikista osapuolista. Jos seksi saa aikaan pahaa, on todennäköisesti kysymys seksuaalisesta väkivallasta. Kuuntele itseäsi ja tee vain asioita, jotka tuntuvat sinusta hyviltä – sellaisten ihmisten kanssa, joista todella pidät.

seksuaalisen väkivallan vastainen kampanja nuorille

www.munkroppa.fi

Mun kroppa. Mä päätän.

Timo Airaksinen: Yksilöturvallisuutta etsimässä

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK, 2012
346 s.

Usein väitetään, että elämme nykyään turvatonta aikaa. Timo Airaksisen kirjan alussa olevat sananlaskut, kertovat paljon suomalaisesta mentaliteetista. Aiheellisesti sanotaan, että *parempi katsoa kuin katua* – mutta toisaalta voidaan myös todeta, että *rohkea rokan syö*. Suomi on historiallisesti ollut aina harvaan asutettu, kylmä ja sijainnut geopolitiittisesti hankalassa paikassa, joten on ollut viisasta olla varovainen. Susi voi syödä, halla panna tai vainolainen viedä – tämä asenne elää suomalaisissa edelleenkin syvässä.

Nykyään suomalaiset elävät ehkä historiansa turvallisinta aikaa. Silti media välittää ja ruokkii päivittäin yhä raflaavampia uhkakuvia. Ja nämä kulloisetkin uhat vaihtuvat viikoittain. Saattaisi olla aiheellista todeta, että nykyään tiedotusvälineet käyvät kovempaa kilpailua keskenään kuin koskaan. Terve maalaisjärki, maltti ja mediakriittisyys voisi rauhoittaa monen suomalaisen mieltä. Historiallisesti nykypolvi elää 1970-luvun jälkeistä aikaa. Meidät on kasvatettu uskomaan, että yhteiskunta pystyy pitämään huolen kai- kista yksilön ongelmista. Tähän illuusioon on kasvatettu jo ainakin kaksi sukupolvea.

Euroopan suuri talouskriisi, liberalistinen politiikka ja globaali yhteiskunnallinen murroskausi ovat sellaisia tekijöitä, jotka ovat pyyhkimässä suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan historiaan. Tämän myöntävät jo poliitikotkin ääneen. Työkulttuurin muutos siirtää suuria ihmismääriä työttömiksi, perinteiset ammatit ovat menettämässä merkityksensä, ja kotitalouksien elintaso laskee. Työelämän vaatimukset kovenevat, ja arjen rytmi on levoton ja hakeaava. Eikö ole aivan luonnollista, että tässä muutosprosessissa yksilön turvallisuudentunne järkkyy?

Iltaapäivälehdistön päivystävällä filosofilla Timo Airaksisella olisi tuhannen euron paikka sanoa jotakin painavaa, kiinnostavaa tai ajatuksia herättävää näinkin vakavista teemoista. Sen sijaan Airaksinen pi- täytyy ongelmanasettelussaan hyvin turvallisella pintatasolla. Jos kirjoittaja olisi käyttänyt lähtökoh- tanaan esimerkiksi historiallisia faktoja, tilastoja, vertailevia sosiologisia aineistoja tai edes yksilön paikkaa maailmassa tutkineita klassisia filosofeja, olisi käsillä olevalla kirjalla jonkinlainen tukeva lähtökohta. Nyt sen sijaan vaikuttaa, että Airaksinen kierrättää lauselogiikan luentomateriaaliaan nojatuulifilosofointinsa tueksi.

Kirjoittajan esimerkit ovat usein peräisin kirjallisuudesta, lehti uutisista tai omista lapsuuden- ja nuo- ruudenmuistoista. Aivan kuin Airaksinen ei olisi koskaan joutunut vastakkain arkielämän monella ta- valla turvattoman elämän kanssa. Omaperäisen, tiukan tai kriittisen ajattelun sijasta kirjoittaja tyytyy turhaan retoriseen toistoon, triviaaleihin esimerkkeihin ja latteuksiin, aivan kuin ei luottaisi lukijan omaan ajattelukykyyn. Airaksisen tyyli on kuivakkaan jaarittelevaa ja poukkoilevaa – *Yksilöturvalli- suutta etsimässä* ei ole populaari, käytännönläheinen tietokirja eikä oikein filosofinen tutkielmakaan. Kuvaavaa kirjoittajan lähestymistavalle on esimerkiksi seuraava lainaus:

”Turva on tarjous tai lupaus, joka koskee tilaa, jossa vaaraa ei ole olemassa, tai toimia, jotka poistavat vaaran.”

Epäilemättä näin on, mutta toteamuksen käytännöllisyys on samaa luokkaa kuin filosofian perus- kurssin: kiinnostavaa kyllä, mutta sovellettavuus arkeen suhteellisen vähäistä. Tämänkaltaisen filo- sofointi ei juuri auta tai helpota turvattomuudesta kärsivää henkilöä, tai ammattilaista, joka yrittää häntä auttaa.

Yksilöturvallisuutta etsimässä olisi hyötynyt reilusta tiivistämisestä, ajatusten selkiyttämisestä ja roh- keammasta asenteesta. Airaksinen olisi voinut myös todeta suoraan, että elämä on perusuunteeltaan epätydyttävää, rajallista ja täynnä monenlaisia uhkia. Ja että näiden faktojen hyväksyminen on askel kohti ihmisen täysi-ikäistymistä. Näin asian voisi todeta fenomenologisesti suuntautunut filosofi, ja sen jälkeen ryhtyä pohtimaan keinoja turvallisuuden lisäämiseksi. Sen sijaan kirjoittaja toteaa:

”Pyrit turvallisuuteen koska silloin pystyt tavoittelemaan onnellisuutta. Pyrit turvallisuuteen koska silloin (turvassa) olet onnellinen.”

”Mitä tahansa teet itse, et pysty poistamaan pahimman mahdollisen vaikutuksen reaalista mahdol- lisuutta.”

Maailma on täynnä monenlaisia uhkia ja riskejä – todellisia ja mielikuvituksen synnyttämiä. Ihmi- nen voi käyttää järkeään riskien todellisen uhan arviointiin ja toimia harkintansa pohjalta mahdolli- simman tarkoituksenmukaisesti. Mutta vahinkoja voi aina sattua – ja sattuu. Näiden arkijärjellä ymmärrettävien asioiden pyörittelyyn filosofi käyttää lähes 350 sivua. Kiinnostavasta aiheesta hu-olimatta Yksilöturvallisuutta etsimässä jää teoreettiseksi ja pääosin elämälle vieraaksi pohdiskeluksi. Ihmisten turvattomuuden ja pelkojen kanssa työskenteleville alan ammattilaisille tämä teos ei vali- tettavasti anna paljonkaan työkaluja.

Kai Kiviranta

Kysymys:

Olen menossa ystäväni oikeudenkäyntiä seu- raamaan rikosasiassa. Mitä minun pitäisi ottaa huomioon? Tarkistetaanko esimerkiksi kassit tai taskut? Keneltä minun on kysyttävä lupa? Jou- dunko kertomaan, miksi olen siellä? Pitääkö il- moittautua jossain?

Vastaus:

Oikeudenkäynti on pääsääntöisesti julkista, jol- loin kuka tahansa voi halutessaan mennä sitä seuraamaan. Tuomioistuin voi kuitenkin eräissä tapauksissa päättää jutun käsittelemisestä sul- jetuin ovin, mikä tarkoittaa, että tällöin asian käsittelyyn eivät muut kuin asianosaiset pääse mukaan.

Tavanomaista on, että käräjäoikeuteen mentäes- sä on kuljettava metallinpaljastimen läpi, jolloin myös taskut tarkastetaan. Myös kassit tarkaste- taan tai läpivalaistetaan. Oikeudenkäynnin turval- lisuudesta huolehditaan nykyään muun ohella 1.1.2000 voimaan tulleen, turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain mukaisilla tur- vatarkastuksilla. Turvatarkastustarkoitukse- na on huolehtia oikeudenkäyntiin osallistuvien henkilöiden turvallisuudesta. Lain 2 §:n 2 mo- mentin nojalla turvatarkastuksessa voidaan tar- kastaa tuomioistuimen tiloihin saapuvat ja siel- lä olevat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat. Lain 3 §:n mukaan turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Oikeudenkäyntiä seuraamaan tulleiden henkilöi- den ei tarvitse ilmoittautua minnekään, vaan he voivat lähtökohtaisesti mennä suoraan oikeus- saliin samanaikaisesti asianosaisten kanssa. Läsnaololle ei tarvitse kysyä lupaa, mutta asiaa käsittelevä tuomari saattaa istunnon alussa tie- dustella seuraamaan tulleilta näiden läsnäolon syytä. Vastaukseksi tähän riittää se, että kertoo olevansa seuraamassa oikeudenkäyntiä.

Oikeudenkäynnin julkisuuteen kuuluu, että läh- tökohtaisesti kenellä tahansa on oikeus tulla seuraamaan käsittelyä. Julkisuutta ei saa ylei- sesti rajoittaa siten, että pääsyvaatimukseksi asetetaan nimen ilmoittaminen. Yksityiselämän suojaan kuuluu, ettei kukaan ole velvollinen pal- jastamaan henkilötietojaan ilman lakiin perus- tuvaa syytä.

Eräissä hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa oi- keudenkäynti on kuitenkin vaatinut turvatoimia, joiden yhtenä osana on ollut nimen ilmoitta- minen. Jokaisella on velvollisuus antaa henki- lötietonsa silloin, kun poliisi konkreettisesti tehtävässään niitä yksittäistapauksessa pyytää. Poliisi suorittaa tarveharkinnan kussakin tapa- uksessa itsenäisesti. Tiedustelun kohteena ole- valla henkilöllä on oikeus saada tieto tieduste- lun perusteesta. **R**

Kysymyksiin vastaa asianajaja varatuomari Mika Haavisto. Lisätietoja: www.l-h.fi

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN YHTEYSTIEDOT

KESKUSTOIMISTO

keskustoimisto@riku.fi
Läntinen Brahenkatu 2,
00510 Helsinki

Petra Kjällman, toiminnanjohtaja
gsm: 040 510 6210
Merja Eloaho, toimistosihteeri
gsm 040 578 3564, fax. (09)272
2012
Heli Yli-Räisänen RIKU-lehden
toimitussihteeri
gsm 050 593 0326

NUORIKU projekti
Maistraatinportti 4 A 7.krs

Maatu Arkio-Lampinen
projektipäällikkö
gsm 040 6744 895
Nina Vaaranen-Valkonen
projektisuunnittelija
gsm 040 6791673
Päivi Viro
projektisuunnittelija
gsm 040-6705344

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

etelasuomi@riku.fi

Jaana Koivukangas, aluejohtaja
gsm 040 512 9335
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Pääkaupunkiseudun palvelupiste

puh. (09) 4135 0550
Anne Veijola, toiminnanohjaaja
gsm 040 523 0595
Riitta Putkonen, toiminnanohjaaja
gsm 0400 971 940
Satu Perho, toiminnanohjaaja
gsm 040 652 8341
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Keski-Uudenmaan palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm. 0400 875 395

Päijät-Hämeen palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm 050 402 1158

Kymenlaakson palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm 0500 981 837

Länsi-Uudenmaan palvelupiste

gsm 040 351 8500

Porvoon seudun palvelupiste

Jari Oksanen, yhdyshenkilö
gsm 0400 494 039
Lundinkatu 5 06101 Porvoo

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

sisasuomi@riku.fi

Katariina Westman, aluejohtaja
gsm 050 421 0236
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Pirkanmaan palvelupiste

Marjo Pahkala, toiminnanohjaaja
puh (03) 3141 8513
gsm 045 8024834
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Hämeenlinnan palvelupiste

Rebekka Wadhwa, toiminnanohjaaja
gsm 050 378 2877
Koulukatu 16 13100 Hämeenlinna

Jyvässeudun palvelupiste

Tarja Kiuru ja Pirjo Tupamäki,
yhdyshenkilöt
puh. (014) 266 7150
gsm 050 368 0188
Asemakatu 2 40100 Jyväskylä

Sastamalan palvelupiste

Mari Kyttälä ja Hannele
Kyttälä-Koskinen, yhdyshenkilöt
gsm 050 359 7972
puh. (03) 512 0500 (vaihde)
Vammalan tukitalo
Aarnontie 17 A 5 38200 Sastamala

LOUNAIS-SUOMEN ALUETOIMISTO

lounaissuomi@riku.fi

Tiina Rantanen, aluejohtaja
gsm 050 551 5055
Yliopistonkatu 24 B 28 20100 Turku

Turun palvelupiste

Leila Taipale, toiminnanohjaaja
puh. (02) 235 5055
gsm 050 340 3580
Yliopistonkatu 24 B 28 20100 Turku

Salon palvelupiste

Jutta Sohlman, yhdyshenkilö
gsm 050 304 7015
Rummunlyöjänkatu 7 B, 2.krs. 24100
Salo

Porin palvelupiste

Tuija Mäntylä, yhdyshenkilö
gsm 050 593 6706
Satakunnan piiri ry
Antinkatu 8 28100 Pori

Rauman seudun palvelupiste

Sari Salminen, yhdyshenkilö
gsm 050 375 5338
Valtakatu 13 26100 Rauma

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO

lansisuomi@riku.fi

Mika Lindén, aluejohtaja
puh. (06) 317 5654
gsm 050 572 9265
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Vaasan palvelupiste

Terhi Laitala, toiminnanohjaaja
gsm 0400 175269
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Kokkolan palvelupiste

Katja Rauma, toiminnanohjaaja
gsm 0440 548265
Sairaalakatu 9 67100 Kokkola

Seinäjoen palvelupiste

Terhi Laitala, toiminnanohjaaja
gsm 0400 175269
Kauppakatu 1 (Järjestötal, 2.krs)
60100 Seinäjoki

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

itasuomi@riku.fi

Jaana Rossinen, aluejohtaja
puh. (013) 221 990
gsm 040 507 0795
Siltakatu 14 b 26 80100 Joensuu

Joensuun palvelupiste

Annariina Tahvanainen, toiminnanoh-
jaaja
gsm 040 725 6001
Siltakatu 14 B 26, 4. krs
80100 Joensuu

Savonlinnan palvelupiste

Sisko Stolt, yhdyshenkilö
puh. (015) 273 700
Olavinkatu 40 A 57130 Savonlinna

Kuopion palvelupiste

puh. (017) 262 7738
Eila Kersalo, toiminnanohjaaja
gsm 050 557 6712
Saastamoisenkatu 12 70100 Kuopio

Mikkelin palvelupiste

Mirka Leikas, yhdyshenkilö
puh. (015) 214 401
Porrassalmenkatu 23 A 4 50100 Mik-
keli

Lappeenrannan palvelupiste

Maarit Kuntola, yhdyshenkilö
gsm 050 501 7994
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

POHJOIS-SUOMEN ALUETOIMISTO

pohjoissuomi@riku.fi

Maarit Saukko, aluejohtaja
gsm 040 543 3495
Torikatu 16 90100 Oulu

Oulun seudun palvelupiste

Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
gsm 044 7868894
Torikatu 16 90100 Oulu

Kajaanin palvelupiste

Jaana Vanhala, toiminnanohjaaja
gsm 040 822 5200
Tehdaskatu 11 87100 Kajaani

Raahen seudun palvelupiste

Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
gsm 044 786 8894

LAPIN ALUETOIMISTO

lappi@riku.fi

Päivi Alanne-Kunnari, aluejohtaja
gsm 0400 979 175
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Rovaniemen palvelupiste

Soile Saukkonen, toiminnanohjaaja
gsm 0400 979 026
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Kemin palvelupiste

Satu Peurasaari, yhdyshenkilö
gsm 040 572 37 93
Kriisikeskus Turvapoiju
Etelärantakatu 6 94100 Kemi

Kemijärven palvelupiste

Päivi Säynäjäkangas yhdyshenkilö
gsm 040 748 3225
Särkeläntie 4 98120 Kemijärvi

Ylä-Lapin palvelupiste

Anne Näkkäläjärvi, yhdyshenkilö
gsm 040 350 407
Sámi Soster ry
Angelintie 696 99870 Inari